

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 938

9. TRAVNJA 2021. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

**Bunjevački
na javnoj raspravi**

SADRŽAJ

8

Uz članak Dragoljuba Petrovića o
»bunjevačkom« jeziku u *Politici*
**Novoštokavski ikavski
najveći je
hrvatski dijalekt**

12

Milica Kralj, kazališna redateljica
i članica udruženja Skupština slo-
bodne Srbije
**Borba je uvijek bolja
od okretanja glave**

20

Obrazovanje – svjedočanstvo
**Stazama
vlastitog identiteta**

24

U Staroj Binguli sve više voćara
**Najisplativiji izravni
izvoz u Rusiju**

30

50 godina od antologija poezije
i proze bunjevačkih Hrvata
Geze Kikića
**Prvi reprezentativni
izbor**

36

Ljudevit Vujković Lamić, filatelist
i kolekcionar
**Interesira me sve
o Subotici**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stan-
tić (zamjenik predsjednika), Branimir Kunti-
ć, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav
Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i
Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Zvonko Sarić

(koordinatorske službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sič

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Riječ o jeziku

U vrijeme kada je uskrсни broj *Hrvatske riječi* već bio tiskan održana je sjednica Supštine grada Subotice na kojoj je tema ponovno bila uvođenje »bunjevačkog jezika« u službenu uporabu. Planirano ili izazvano, tek na dnevnom redu našao se i prijedlog da se o tome organizira javna rasprava. Uz rizik da mi se prišije da sam od onih koji će uvijek reći da je čaša poluprazna, iskreno ne očekujem da će javna rasprava ovu cijelu priču skrenuti u drugom pravcu. Ne zato što neće biti dovoljno argumenata da se potkrijepe uporna nastojanja da se pokaže i dokaže kako se ne može govoriti o jeziku već govoru, već zato što se neće vagati argumenti za i protiv, zato što je (politička) odluka već donijeta i što je javna rasprava samo zadovoljavanje forme i pokušaj zatvaranja usta onima koji se glasno protive ovoj inicijativi.

Referirajući se na članak objavljen u beogradskoj *Politici* u ovom broju *Hrvatske riječi* piše jezikoslovac **Josip Lisac**. Reagira na tvrdnje iznijete u tom dnevnom listu, jer svoj demanti (gle čuda) tamo nije mogao objaviti. Iako se u tekstu držao struke i direktnih odgovora.

U ovom broju *Hrvatske riječi* (kao i u dva prethodna broja) o jeziku pišemo i na malo drugačiji način. U susret upisu donosimo priče mladih koji su tijekom školovanja pohađali nastavu na hrvatskom jeziku, nakon toga upisali željene fakultete u Srbiji ili Hrvatskoj, završili studije, a neki od njih danas su ponovno u nastavi na hrvatskom, ali kao profesori. I što je zanimljivo: učenice su im bile i mlađe sestre. Neki od njih, danas kao roditelji, svoju djecu upisuju također u nastavu na hrvatskom. Za one koji možda dvoje – upisati djecu u cjelovitu nastavu na meterinskom jeziku ili ne, bolje od ovakvih preporuka nema.

A ove godine bit će upisana 20. generacija učenika koji cjelovitu nastavu pohađaju na hrvatskom. U tih 20 godina stjecalo se iskustvo, radilo na poboljšanju uvjeta za nastavu, na osiguranju nastavnog kadra, udžbenika.... Razlog više za donijeti ispravnu odluku.

Z. V.

Sjednica republičkog Savjeta za nacionalne manjine

Proračunski fond namijenjen obrazovanju

Republički Savjet za nacionalne manjine, kojim predsjedava premijerka **Ana Brnabić**, održao je sjednicu prošle srijede, 31. ožujka, u Beogradu.

Na sjednici je bilo riječi o aktivnostima u području položaja nacionalnih manjina u Srbiji, a podnijeto je i izvješće o provedbi Akcijskog plana o nacionalnim manjinama a vezano za proces pristupanja Srbije Europskoj uniji. Naglašeno je kako Proračunski fond za nacionalne manjine za ovu godinu iznosi 30 milijuna dinara, a da će sredstva biti uložena u obrazovanje kao prioritarnu oblast.

Brnabić je naglasila da, usprkos teškom periodu izazvanom pandemijom, sredstva za financiranje nacionalnih vijeća manjina nisu umanjivana, što predstavlja još jednu potvrdu da se položaju i pravima manjina pridaje veliki značaj, a pozvala je predstavnike nacionalnih manjina da u svojim sredinama rade na promoviranju cijepljenja, kako bismo što prije postigli kolektivni imunitet.

Također, Brnabić je istaknula i kako formiranje novog Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, na čijem je čelu **Gordana Čomić**, predstavlja snažan signal i pokazuju stav Vlade Srbije o značaju unapređivanja prava manjina.

Predstavnici nacionalnih vijeća nacionalnih manjina istaknuli su, među ostalim, probleme u izmjenama i dopunama Zakona o kulturi koji su protivustavni i kojima se oduzimaju ranije stečena prava nacionalnih manjina.

U ime Hrvatskog nacionalnog vijeća u radu sjednice sudjelovao je međunarodni tajnik **Darko Baštovanović**. Vezano za temu popisa stanovništva u Srbiji, Baštovanović je ovom prigodom iznio zahtjev da se izborna povjerenstva formiraju s maksimalnim brojem članova koje zakon osigurava (a to je sedam članova), kako bi što veći broj predstavnika nacionalnih manjina mogao biti uključen u rad tih povjerenstava.

Sjednica je održana uz prisustvo ministra prosvjete **Branka Ružića**, ministarice pravde **Maje Popović**, ministricе za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Gordane Čomić**, kao i državnih tajnika ministarstava kulture, vanjskih poslova i financija.

H. R.

Sjetva čeka toplije vrijeme

Sjetva ratarskih kultura, kukuruza, suncokreta i soje još nije počela zbog hladnog i kišnog vremena, ali optimalan rok traje od 1. travnja do kraja mjeseca, rekla je direktorica Udruženja za unapređenje proizvodnje i izvoza žitarica i uljarica **Žita Srbije Sunčica Savović**.

Ona je za agenciju *Beta* rekla da je zemljište pripremljeno i da će sjetva biti brzo obavljena kada otopli i zemljište se zagrije iznad osam stupnjeva. »Očekuje se da kukuruzom bude zasijano oko milijun hektara kao u prethodne tri godine kada su površine pod ovom kulturom povećane za oko 100.000 hektara, ali se više ne mogu povećavati jer nema rezervnog zemljišta« rekla je Savović.

Dodala je kako ove godine nije bilo sjemenskog kukuruza svih hibrida, ali da su se domaće sorte pokazale otpornijim kada su nepovoljni vremenski uvjeti.

Ona je rekla da je planirano da se sojom zasije od 240.000 do 250.000 hektara, a suncokretom od 200.000 do 220.000 hektara.

Soja je, prema njenim riječima, posljednjih godina sve popularnija ratarska kultura, pa je Srbija od uvoznika po-

stala izvoznik tog poljoprivrednog proizvoda i prošle godine ostvarila rekordan izvoz od 250.000 tona.

H. R.

U Srbiji kraći životni vijek

Upovodu Svjetskog dana zdravlja, koji se obilježava 7. travnja, Republički zavod za statistiku je objavio podatke o stopi mortaliteta i očekivanom trajanju života u Srbiji.

Prema podacima *Eurostata*, očekivano trajanje života u Srbiji (bez podataka za Kosovo) je 73,1 godina za muškarce, dok je za žene ono nešto duže i iznosi 78,3 godine.

Za razliku od Srbije, u Europskoj uniji očekivano trajanje života muškaraca je 78,5 godina, dok žene žive prosječno 84 godine.

Stopa mortaliteta na tisuću stanovnika u Srbiji je 14,6 promila, a u EU 10,4 promila.

Srbija, po podacima iz 2019. godine ima 19.884 liječnika, što je otprilike jedan liječnik na 350 stanovnika.

Ukupno ima 40.812 bolničkih postelja što, po podacima *Eurostata*, znači po jednu bolničku postelju na 170 stanovnika.

(Beta)

Bunjevački na javnoj raspravi

Žigmanov je ponovno izrazio protivljenje ovoj inicijativi, dok su vijećnici vladajuće većine, kao i gradonačelnik Bakić, ponovili stajalište kako je u pitanju omogućavanje prava pripadnicima bunjevačke manjine kojega druge brojnije nacionalne zajednice u gradu već imaju

Skupština grada Subotice odlučila je prošloga četvrtka, 1. ožujka, da se Prijedlog odluke o izmjenama Statuta grada o uvođenju bunjevačkog jezika i pisma u službenu upotrebu u ovom gradu uputi na javnu raspravu. Kako je kasnije objavljeno, javna rasprava počinje danas (petak, 9. travnja) i trajat će dva tjedna, do 23. travnja. Javna rasprava uključuje prikupljanje prijedloga, sugestija i mišljenja građana i ostalih sudionika u pisanoj ili elektroničkoj formi kao i organiziranje najmanje jednog otvorenog sastanka predstavnika nadležnih tijela grada sa zainteresiranim građanima, predstavnicima udruga građana i sredstava javnog obavješćavanja. Taj sastanak će biti održan 23. travnja. Konačnu odluku o rezultatima javne rasprave donosi Skupština grada.

Kao i na sjednici na kojoj je početkom ožujka donijeta odluka kojom se omogućuje uvođenje tzv. bunjevačkog jezika, točka dnevnoga reda vezana za ovo pitanje ponovno je izazvala burnu raspravu. Predsjednik vijećničke skupine DSHV-LSV **Tomislav Žigmanov** je ponovno izrazio protivljenje uvođenju tzv. bunjevačkog jezika, dok su vijećnici vladajuće većine, kao i gradonačelnik **Stevan Bakić**, ponovili stajalište kako je u pitanju omogućavanje prava pripadnicima bunjevačke manjine kojega druge brojnije nacionalne zajednice u gradu već imaju.

Žigmanov: Argumenti struke i zakona

Predsjednik vijećničke skupine DSHV-LSV **Tomislav Žigmanov** je kazao kako su »stvari jasne« po pitanju struke i zakona. Glede zakona, naveo je kako nijedna od 168 lokalnih samoprava u Srbiji nije na ovaj način uvela u službenu uporabu neki jezik.

»Vidjet ćemo hoće li naša inicijativa za istovrsni pristup kada su u pitanju druge lokalne samouprave gdje hrvatski jezik nije na ovaj način uveden, biti na isti način tretirane«, kazao je Žigmanov.

Dodao je i kako »demokratsko i racionalno argumentiranje i suprotstavljanje ovakvoj inicijativi« nije bilo dobro namjerno prihvaćeno u dijelu javnosti, te da su predstavnici hrvatske zajednice zbog toga bili objekti prijatnji »kakve u Subotici nisu viđene u proteklih desetak godina«. U tom kontekstu, izrazio je žaljenje što nitko od predstavnika vlasti nije osudio ove prijatnje.

»Mi se i dalje nećemo miriti s ovom odlukom, ukazivat ćemo na njezine slabosti, posebice sa stajalište lingvistike, a isto tako ukazujem na to da i Republika Hrvatska vjerojatno neće mirno promatrati ono što se događa. Žao mi je što se određene formalno-pravne mogućnosti na jedan apsurdan način okončavaju, da nešto što unutar sebe nema potencijal da bude standardni jezik, što je do sada figuriralo kao govor Hrvata, ne samo u Vojvodini, to postane«, kazao je Žigmanov.

Odbačene povrede poslovnika

Žigmanov je u dva navrata ustvrdio kako je komentarima na njegov osobni račun i stavljanjem u negativni kontekst povrijeđen poslovnik, što je skupštinska većina glasovanjem oba puta odbacila.

Pozivajući se na izlaganje Mirka Bajića, Žigmanov je kazao kako nijednom riječju nije dao povoda da se označi kao osoba koja »treba da dođe sebi« kao i da mu se vijećnik obraćao osobno, govoreći o tomu kojim su jezikom njegovi preci govorili. »Nemojte da žrtve moraju ukazivati na ovu vrstu problema«, kazao je Žigmanov.

Bajić se ipak za govornicom ispričao Žigmanovu za riječi »da dođe sebi« uz napomenu kako bi se i Žigmanov trebao ispričati njemu za insinuacije o nacionalnoj pripadnosti koje je iznio u medijima, a koje je Bajić javno demantirao.

Bajić: Demanti govora iz 1999. godine

Vijećnik, a ujedno i predsjednik Saveza bačkih Bunjevaca, **Mirko Bajić** pozvao je Žigmanova da »dođe sebi« te ga optužio za »nekorektne« tvrdnje koje je u javnosti iznosio protiv njega. Naime, na konferenciji za medije DSHV-a emitirana je video snimka iz 1999. na kojoj Bajić kaže kako je očuvanje identiteta i baštine jedan od prioriteta »naše hrvatske nacionalne zajednice«.

Bajić je kazao kako je u tom govoru, obraćajući se kao predstavnik lokalne samouprave, mislio na hrvatsku zajednicu kao građane Subotice te da bi i danas istu formulaciju ponovio. Dodao je i kako se nikada nije izjasnio kao Hrvat, da se osjeća kao Bunjevac te da se tako izjasnio onda kada je to omogućeno. Prije toga se, kako je kazao, izjašnjavao kao Jugoslaven.

Međudržavno pitanje

Predsjednik vijećničke skupine **Aleksandar Vučić** – *Za našu djecu* **Veljko Vojnić** je kazao kako je presedan u smislu cenzusa od 15 posto napravljen ne uvođenjem bunjevačkog već hrvatskog jezika u službenu uporabu prije 18 godina. Po njegovom mišljenju, odluka gradske skupštine o uvođenju bunjevačkog jezika ne bi trebala biti predmetom međudržavnih odnosa Srbije i Hrvatske.

Komentirajući pitanje presedana, Žigmanov je kazao kako je 1993., kada je hrvatski jezik uveden u službenu uporabu, na snazi bio drukčiji pravni okvir, naslijeđen iz

SFRJ. Po tome okviru, kako je ukazao, Rusini u Novom Sadu, kojih je svega dvije tisuće, imaju i danas svoj jezik u službenoj uporabi u tom gradu.

»U tom smislu, usporedba nije legitimna«, kazao je on.

Glede stajališta da Hrvatska ne bi trebala reagirati na uvođenje tzv. bunjevačkog jezika, Žigmanov je naveo kako je to pitanje međudržavnog sporazuma Srbije i Hrvatske o zaštiti manjina iz 2004. godine, a koji podrazumijeva i zaštitu jezika.

Popis kao motiv?

Gradonačelnik Bakić je u skupštinskoj raspravi, kao i u izjavi nakon sjednice, optužio Žigmanova da zbog jedne odluke lokalnog parlamenta pokušava izazvati sukob između Srbije i Hrvatske. Dodao je i kako su identični uvjeti postupka uvođenja bunjevačkog jezika na teritoriju Grada Subotice kakvi su bili prilikom uvođenja hrvatskog jezika. »Vidjet ćemo na sljedećem popisu stanovništva, kada bude sloboda izjašnjavanja, koga i koliko ima i u kom postotku«, izjavio je Bakić.

Žigmanov je ove Bakićeve tvrdnje komentirao na svojem twitteru. Glede optužbe da izaziva sukob, napisao je: »Ne, nije prvoaprilski šala. Ovakvu tešku a lažnu optužbu nikada nisam doživio!«, dok je glede popisa stanovništva naveo: »Je li to motiv uvođenja jezika koji ne postoji – zastrašiti Hrvate Bunjevce?«.

»U tom sporazumu ja nisam sudjelovao, to je bila politička volja dvije države«, kazao je on.

Potpora SVM-a

Predsjednik vijećničke skupine Saveza vojvođanskih Mađara **János Nágel** ponovio je stajalište te skupine o podupiranju prijedloga da se tzv. bunjevački jezik uvede u službenu uporabu. Istaknuo je kako se time ne umanjuje prava onih naroda koji svoj jezik već od ranije imaju u službenoj uporabi. Također, naglasio je kako se o identitetskim pitanjima treba očitovati stručna javnost, a da vijećnici u skupštini za to nisu kvalificirani.

Gradonačelnik **Stevan Bakić** je pozvao na smirivanje tenzija te snažnije uvažavanje između predstavnika bunjevačke i hrvatske zajednice u gradu.

Kada je u pitanju mišljenje struke o tzv. bunjevačkom jeziku, Bakić je naveo kako lingvisti u Srbiji ne negiraju postojanje tog jezika, »čak naprotiv«. S tim u vezi, kako je rekao, dobio je »bezbroj dokumenata o povijesti Bunjevaca i njihovom jeziku« koje će iznijeti u javnoj raspravi.

Glede presedana u smislu cenzusa od 15 posto, po njegovim riječima, Subotica ima svoju multinacionalnu specifičnost te nije za usporedbu s drugima lokalnim samoupravama u državi.

D. B. P.

Javna rasprava od 9. do 23. travnja

Skupština Grada Subotice oglasila je javnu raspravu u svezi Prijedloga odluke o izmjenama statuta Grada Subotice. Javna rasprava počinje danas (petak, 9. travnja) i trajat će do 23. travnja 2021. godine.

U javnoj raspravi mogu sudjelovati svi zainteresirani građani, predstavnici udruga građana i sredstva javnog informiranja.

Prikupljanje prijedloga, sugestija i mišljenja građana i ostalih sudionika u javnoj raspravi u pisanoj ili elektroničkoj formi dostavljaju se na adresu: Skupština Grada Subotice, Subotica, Trg slobode 1, na poledini omotnice

naznačiti »za javnu raspravu«, a u elektroničkoj formi na adresu sgsekretar@subotica.rs.

Otvoreni sastanak za sve zainteresirane bit će organiziran u Svečanoj dvorani Gradske kuće, dana 23. travnja 2021. godine u 9 sati.

Prijedlog Odluke o izmjenama Statuta Grada Subotice objavljen je na internetskoj stranici Grada Subotice, te u »Službenom listu Grada Subotice« br. 8/21, a u tekst Prijedloga osobno možete izvršiti uvid svakog radnog radna od 9 do 14 sati u Gradskoj kući, u uredu 125 (Služba za skupštinske poslove).

Uz članak Dragoljuba Petrovića o »bunjevačkom« jeziku u *Politici*

Novoštokavski ikavski najveći je hrvatski dijalekt

Petrović kaže da su Hrvati prvi put čuli za novoštokavsku ikavicu prije stotinjak godina i to povezuje s genocidom nad Srbima. Naprotiv, novoštokavski ikavski najveći je hrvatski dijalekt, u zanemarujućoj mjeri takvim idiomima govore ili su govorili Srbi. To što ja govorim govori i veliki srpski dijalektolog Pavle Ivić (1924. – 1999.), profesor Dragoljuba Petrovića

Piše: Josip Lisac

Povod je ovom tekstu članak *Prilog raspravi o bunjevačkom jeziku* Dragoljuba Petrovića, umirovljenog sveučilišnog profesora iz Novoga Sada. U tom tekstu, tiskanu u *Politici* 23. ožujka ove godine, izrečene su mnoge neistine, pa o tom ovdje pišem. Dakle, ne osvrćem se ovdje na prava nacionalnih manjina u Vojvodini i drugdje u Srbiji, na pitanja tzv. bunjevačkog jezika i njegove standardizacije. To su, naravno, važne činjenice, ali se na čitav kompleks pitanja ovdje uglavnom ne osvrćem.

Tomislav Žigmanov, istaknuti hrvatski bunjevački intelektualac, pisac i političar, kazao je da je novoštokavska ikavica kojom govore Bunjevci jezično naslijeđe hrvatskoga jezika. To opovrgava Petrović tvrdeći da je to sumnjiva dijalektološka istina. Međutim, to je potpuna dijalektološka istina. Bunjevci u Bačkoj (kao i drugdje, u Mađarskoj, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj) govore novoštokavskim ikavskim dijalektom, koji u Bačkoj nije znatnije različit u odnosu na govore Bunjevaca drugdje. Tim dijalektom govore u znatnu broju i Bošnjaci (što jasno pokazuje da su ti Bošnjaci barem većinom hrvatskoga podrijetla), u sasvim neznatnu broju i Srbi. Srbi govore novoštokavski ikavski u susjedstvu Hrvata i Bošnjaka, pa je očito da su primili govor od susjeda ili su promijenili vjeru te tako naknadno postali Srbi.

Petrović kaže da je ono što kaže Žigmanov nesporna netočnost. Nije!

Petrović piše da se za hrvatski jezik po štokavskim prostorima prvi put čulo prije stotinjak godina. Međutim, hrvatski pisac iz Dubrovnika **Dominko Zlatarić** (1558. – 1613.) u knjizi svojih prijevoda 1597. kaže da su njegove prerad-

be »iz veće tuđijeh jezika u hrvacki složene«. Dubrovčanin **Vladislav Menčetić** (1617. – 1666.) u *Trublji slovinskoj* (1665.) kaže: »Od ropstva bi davno u valih / potonula Italija, / o hrvatskijeh da se žalih / more otomansko ne razbija!«. **Filip Grabovac** iz okolice Vrlike (umro 1749.) svom djelu iz 1747. stavlja naslov *Cvit razgovora i jezika iliričkoga aliti rvackoga*. Preminuo je osuđen na doživotnu tamnicu, a zamjereno mu je hrvatstvo. To je **Andriji Kačiću Miošiću** (1704. – 1760.) bila pouka pa je njegovu glavnom djelu naslov *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* (1756.). Bio je oprezan prema Mlečanima, turskim protivnicima, a njegovo je slovinstvo zapravo hrvatstvo, pa pjeva: »A kraljuje sva rabrenost / u narodu slovinskomu, / snaga, jakost i srčanost / u vojniku rvatskomu«. Kačićev je sljedbenik bio **Emerik Pavić** (Budim, 1716. – Budim, 1780.), glasoviti pisac *Nadodanja glavnih događaja Razgovoru ugodnomu naroda slovinskoga* nedavno na *svitlost danomu* (1768.). U spomenutih hrvatskih pisaca štokavske fizionomije sre-

utorak, 23.03.2021. u
8:17

Prilog raspravi o bunjevačkom jeziku

Polymers 1

PHILLIPS TRAM
1900-1901

Tajmariš, Zigmund, u stvari o buržoaskom jeziku, stao je na jedne sumnjive dijalektističke noge. Sve prošle i hrvatske naučne institucije potvrdile su da je novobosnijski hrvatski kojim govori Burijev jezički nastade hrvatski jezik! To da se „sumnjive noge“, međutim, iznad jezikovne kao neposredne nastalo i o njim hrvatske naučne institucije nisu još obavile (tako je to ni majke) znao upotpuno za pre više godina – St. Brzevici za „hrvatski jezik“ na Hrvatskom proznanju prvi put se „bavi“ kao istinski naučnik, i to u onaj vječiti tajni o Bosniji palestrinski „hrvatski jezik“, hrvatski (jezikovni, semti, može biti jedino jezik), a „hrvatski“ samo upotreba (to su je i „hrvatski“ prepoznati se ispravo). Ma se, pa, iste „naučnici“ hrvatski, ona je teško da ima jezičnog hrvatskog, hrvatski i hrvatski su to, kao, pa je jezičnim, prvi put su pre onih onih istinskih godina, i tom (to je) ona mogla biti „hrvatski“ jedina sama jezik u sebi. Drugi svetovni rat izveo (to je) hrvatski da se u dijalektologiji genocidom ne upotrebe kao hrvatski argument, u ovom trenutku palestrinskim i ne „hrvatski“ kao jezikovni nastade hrvatski jezik!.

Tako postaje jasno da se i na istoku i na zapadu može gledati jedino kao na jedinstvo.

Misija UN: Hrvatska da prekine nasilno da izbacuje migrante

Sve manje lase da Stepinac
karantiraju u sveca

U Hrvatskoj preminula 33 a u BiH 64 pacijenta

ćemo hrvatsko ime, a pisali su prije mnogo više od 100 godina.

Petrović kaže da **Vukova** ijekavica može biti samo srpska. Ali štokavske ijekavice bilo je u hrvatskoj književnosti puno, stoljećima prije Karadžića. To Karadžić i sam kazuje veleći da Srbi nisu pisali narodnim jezikom prije 18. stoljeća: »a braća naša zakona Rimskoga, osobito Dubrovčani i Dalmatinci, pisali su u šesnaestome vijeku u najveći jek!«. Pisali su štokavski ijekavski i drugi, npr. **Matija Divković** (1563. – 1631.) iz srednje Bosne. Stanovit Karadžićev utjecaj na hrvatski jezik je nesporan, a tu se u velikoj mjeri radi o presudnom utjecaju **Kuena Hedervarija** i njegove politike. Napominjem da Karadžićeva gramatika iz 1814. daje opis jezika koji je u svemu jednak Kačićevu jeziku, osim u refleksu jata. Dakle, hrvatski je utjecaj na Karadžića i na njegov rad bio velik.

I novoštokavsku ikavicu i novoštokavsku ijekavicu Petrović drži dijelom srpskoga štokavskog masiva. Kaže da su Hrvati prvi put čuli za novoštokavsku ikavicu prije stotinjak godina i to povezuje s genocidom nad Srbima. Naprotiv, novoštokavski ikavski najveći je hrvatski dijalekt, u zanemarujućoj mjeri takvim idiomima govore ili su govorili Srbi. To što ja govorim govori i veliki srpski dijalektolog **Pavle Ivić** (1924. – 1999.), profesor Dragoljuba Petrovića. Žalosno je što Petrović ne slijedi svoga učitelja ni u tom ni u mnogim drugim pitanjima. Kaže da hrvatskoga jezika u Vojvodini nije bilo i nije moglo biti. Kojim su onda jezikom pisali preporoditelj **Ivan Antunović** (1818. – 1888.) i njegovi prethodnici? **Antun Gustav Matoš** u tekstu o **Mileti Jakšiću** 1901. zove Ivana Antunovića rodoljubom hrvatskim, a i Matoš je također bio Bunjevac.

Petrović kaže da su Benjenci i Šokci 1945. natjerani da budu Hrvati komunističkim dekretom. A što je s onim drugima koji su prije 1945. bili Hrvati? Takvih je autora bio velik broj. Spomenimo da su u zagrebačkim listovima i časopi-

sima surađivali **Aleksa Kokić, Marko Čović, Ante Sekulić** i mnogi drugi. Teške su godine proživljavali bunjevački Hrvati dugo, upravo zbog svoje hrvatske nacionalnosti. Pod nemilosrdnim pritiscima mnogi su bunjevački Hrvati postali Bunjevci nehrvatske nacionalnosti. Čak je jednom tadaniji predsjednik Srbije **Tomislav Nikolić** – obraćajući im se – Bunjevce javno nazvao Srbima. Očito se to želi, pa makar Bunjevci nehrvati bili prijelazna faza. Dakako, to neće dopustiti jezgra Bunjevaca, a u tom će imati i podršku Hrvatske, svakako i Europe. Vrijedi zabilježiti da su srpska traženja da Bunjevci budu posebna nacija u Mađarskoj odbile odgovarajuće ustanove u toj državi. A Bunjevci u Mađarskoj iste su nacionalnosti kao i Bunjevci u Bačkoj. Tako onda Petrović kaže da su Hrvati u Vojvodini neutemeljeni kao narod i kao nacionalna manjina. Razumi se, ni to nije istina.

Petrović kaže da se ne može znati kako će Bunjevci uređiti svoj jezik, a da ni Hrvati ni Srbi nisu najavili pretenzije na ikavsku osnovicu »bunjevačkoga« jezika. Ni to nije istina. Srbi itekako imaju te pretenzije, samo da se Bunjevci ne bi služili hrvatskim standardnim jezikom. Napominjem da bunjevačke govorne značajke u izuzetnoj mjeri nalazimo u hrvatskoj dijalektalnoj književnosti, u stvaralaštvu Tomislava Žigmanova, **Milovana Mikovića, Vojislava Sekelja** i drugih.

Prilike su uvjetovale da postoji i gradišćanskohrvatski književni jezik i moliškohrvatski književni jezik, ali to nije bilo pod austrijskim ili talijanskim pritiskom. Sada se nastoji standardizirati i »bunjevački« jezik, pod očitim utjecajem velikosrpske politike.

U svemu je žalosno da je *Politika* objavila tekst kakav po pozitivnim propisima ne bi smjela objaviti. Najnormalnije reakcije na taj Petrovićev članak nije objavila, ali je objavila niz šovinističkih komentara.

(Autor je hrvatski jezikoslovac)

Hrvatska nacionalna manjina u dvanaest europskih država (X.)

Hrvati u Bugarskoj – prisutni u povijesti, nevidljivi u sadašnjosti

Dubrovčani su imali mnogobrojne i dobro organizirane kolonije po Bugarskoj * Koncem XIX. i početkom XX. stoljeća doseljavali su se Hrvati iz Janjeva, najviše trgovci i zlatari * Danas u Bugarskoj živi mali broj Hrvata i njihovih potomaka

Priča o Hrvatima u Bugarskoj u neku je ruku nastavak priče o Hrvatima na Kosovu, odnosno o trgovcima iz Dubrovačke Republike koji od srednjeg vijeka trguju a zatim se i nastanjuju na ovome području, osnivajući svoje kolonije. Povijesni zapisi govore o dubrovačkim trgovcima u Bugarskoj još iz doba osmanlijske vlasti u toj zemlji i o njihovoj velikoj ulozi u okupljanju bugarskih domoljuba u borbi za oslobođenje od osmanlijskih vlasti.

»Dubrovčani su imali mnogobrojne i dobro organizirane kolonije po Bugarskoj te su u to doba bili vrlo važnim čimbenikom u bugarskoj trgovini. Slijedom toga ostvarili su veliki kulturno-politički utjecaj. Bugarski domoljubi okupljali su se u dubrovačkim trgovačkim kolonijama (fak-torijama)«, navodi se u *Leksikonu hrvatskog iseljništva i manjina*, Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar iz Zagreba. Kao druga velika skupina navode se i bosanski franjevci koji su u XVII. i XVIII. stoljeću osnivali i organizirali škole po Bugarskoj u kojima su bili učitelji. U XVIII. stoljeću se prisustvo Hrvata bilježi u Čumenu, Plovdivu i Sofiji. Hrvati su se u Bugarsku doseljavali i kasnije u više navrata, najviše zlatari i trgovci iz Janjeva koncem XIX. i početkom XX. stoljeća, pa tako danas Hrvati u Bugarskoj na neki način predstavljaju ogranak janjevačkih Hrvata s Kosova. Kao gradovi u kojima žive danas spominju se Sofija, Plovdiv, Čiprovci i Ruse.

Zbog službene politike postali Bugari

Danas u Bugarskoj živi mali broj Hrvata i njihovih potomaka. Naime, zbog službene politike matičari su doseljene Hrvate upisivali kao Bugare, prigodom vjenčanja, smrti i rođenja a zbog asimilacije danas ih veoma malo govori hrvatskim jezikom. Također je i višedesetljetni komunizam rastakao identitet Hrvata u Bugarskoj pa je teško procijeniti njihov broj. Prema procjenama iz različitih izvora, taj broj se kreće od nekoliko stotina do nekoliko tisuća. U Sofiji ih je prema nekim procjenama oko 600, navodi se u *Leksikonu*.

Predstavnica hrvatske manjine iz Bugarske u 2. sazivu Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan RH **Hristinka Jankova**, koja je i predsjednica Kulturno-prosvjetnog društva Hrvata u Bugarskoj, je u jednom in-

tervjuu za *Večernji list* opisala povijest i situaciju Hrvata u Bugarskoj danas: »Prvi Janjevci su u Bugarsku došli 1890. Drugi val doseljavanja bio je 1930. godine. Janjevci su dolazili u velike gradove – Sofiju, Plovdiv, Jambol i druge. Bili su zlatari ili trgovci jednostavnim nakitom. Obilazili su tržišta, sajmove u gradovima i selima te prodajom umjetničkih djela izdržavali svoje višečlane obitelji. Kao uzorni katolici održavali su katoličku vjeru i za vrijeme socijalizma u Bugarskoj. U Sofiji je 1945. bilo 80 obitelji, a njihov drugi dom bila je crkva svetoga Josipa u tom gradu«.

Prema procjeni Veleposlanstva Republike Hrvatske, navodi **Milan Bošnjak**, broj Hrvata u Bugarskoj se danas

kreće oko 500. Što se tiče ostvarivanja manjinskih prava, Hrvati kao ni druge etničke zajednice, nemaju priznat status nacionalne manjine jer Bugarska zastupa ustavni princip jedinstvene nacije i ne priznaje status nacionalnih manjina drugim etničkim skupinama.

U Bugarskoj su danas Hrvati slabo organizirani, od udruga i organizacija spominju se Kulturno-prosvjetno društvo Hrvata u Bugarskoj, Građansko društvo Hrvata u Bugarskoj, Udruga bugarsko-hrvatskog prijateljstva *Biskup Josip Juraj Strossmayer*, časopis *Hrvatska riječ*, Katedra hrvatskoga jezika u Sofiji. U bugarskom parlamentu djeluje Grupa bugarsko-hrvatskog prijateljstva koja je jedna od najbrojnijih. Od studenoga 2002. u Sofiji

djeluju hrvatski karmelićani koji su ostavili značajan trag u ovoj zemlji.

Otvorena pitanja su, navodi Bošnjak, nepriznat status nacionalne manjine, slaba organiziranost Hrvata koji žive u Bugarskoj, nedostatna financijska potpora domicilne države za kulturne programe i projekte postojećih hrvatskih udruga.

Konkatedrala sv. Josipa i Čiprovski ustanak

Povijest konkatedrale sv. Josipa i župe istog imena u Sofiji počela je 1875. godine, kada je mons. **Francesco Renaldi** iz Plovdive u Sofiju poslao oca **Timotea Gronde da Strone** iz Bielle (Pijemont, Italija), kao biskupskog vikara kako bi se brinuo za katolike koji žive i rade u gradu.

Naime, do Čiprovskog ustanka 1688. godine sjedište sofijjskih biskupa i nadbiskupa bilo je u mjestu Čiprovci. U tom se gradu dogodio 1688. Čiprovački ustanak, koji je bio vrhunac dotadašnjeg suprotstavljanja bugarskog naroda osmanskoj vladavini. Ustanak je bio djelo bugarskih katolika, čija se povijest prepliće s djelovanjem katoličkih misionara franjevačke provincije Bosne Srebrene, Hrvata po narodnosti, piše prof. dr. **Svetlozar Eldarov**.

»Čiprovski ustanak i kulturno-vjerski rad bosanskih franjevaca zauvijek su postali nerazdvojivo povezani i zajedno simboliziraju drugi pol političkih težnji Bugarske i Bugara, osuđenih zakonima geopolitike na svoj položaj između Istoka i Zapada. Osmanska vladavina otežavala je, ali nije uspjela prekinuti odnose Bugara sa Zapadom, a u ono vrijeme to su uglavnom bili Katolička crkva i europski katolički narodi. Najbliži od njih su Hrvati, s kojima bugarski narod ima dugogodišnje i bliske odnose. Dubrovački su trgovci još u XIII. st. utvrdili smjerove putovanja kopnom i morem i utemeljili svoje kolonije u ključnim gradovima. Njihovim tragovima je 1595. g. krenula i prva misija bosanskih franjevaca, koju je vodio **Petar Solinat** (prema imenu grada Soli, danas grad Tuzla, u Bosni). Nastanili su se u Čiprovcima, gradiću u sjeverozapadnoj Bugarskoj, čiji su žitelji bili katolici, kao i njihovi susjedi u okolnim selima. Podrijetlo Čiprovčana povezuje se s negdašnjim saksonskim rudarima, ali snažna je i dubrovačka veza«, piše Eldarov.

»Rat Svete lige protiv Osmanske imperije, od kojeg je Čiprovski ustanak tijekom 1688. g. samo jedna mala epizoda, nije uspio donijeti slobodu bugarskome narodu. Ipak, otad započinje novo poglavlje bugarske povijesti, u kojemu će potomci čiprovskih ustanika pronaći svoje mjesto i biti most između Istoka i Zapada i dio raznolikih bugarsko-hrvatskih odnosa kroz stoljeća«, zaključuje Eldarov.

Čiprovci su danas mjesto povijesne poveznice Hrvatske i Bugarske. Iz ovog mjesta potiče i obitelj **Pejačević**, iako su pod prethodnim imenom **Parčevići** stigli u Bugarsku u 15. stoljeću s područja BiH. **Đuro Pejačević** je zajedno s nekolicinom Hrvata i Bugara, nakon poraza u Čiprovačkom ustanku protiv Turaka 1688. godine, izbjegao u Slavoniju i Srijem na područje bivše Austro-Ugarske Monarhije, gdje su stekli plemićku titulu grofova. U Čiprovcima je obitelj Pejačević uživala poseban ugled, ne samo zbog stečenog bogatstva već i zbog uloge u

nacionalnom i prosvjetnom osvještavanju stanovništva. Danas glavna ulica u Čiprovcima nosi ime Pejačevića, a stanovništvo je dobro upoznato s povijesnom ulogom ove obitelji, kao i bosanskih franjevaca i hrvatskih obitelji pristiglih iz dubrovačkog zaleđa, koji su ostavili snažan pečat u ovom kraju. Mjesto Čiprovci danas su povezani s mjestima u kojima su stolovali Pejačevići, kao što su Osijek (Retfala), Našice i Virovitica.

J. D.

Borba je uvijek bolja od okretanja glave

Intervju vodio: Davor Bašić Palković

Nije veliki broj onih osoba u našem društvu, iz bilo koje struke, koji javno podižu glas protiv vlasti, ukazujući na probleme i nepravde. Jedna od takvih rijetkih je beogradska kazališna redateljica i članica udruženja Skupština slobodne Srbije **Milica Kralj**. Njezini društveno-politički komentari ponekad, čini se, u drugi plan stavljaju njezinu matičnu profesiju.

A naša sugovornica diplomirala je kazališnu i radio režiju na Fakultetu dramskih umjetnosti u Beogradu 1998. godine. Režirala je komade na scenama Beogradskog dramskog pozorišta, *Madlenianuma*, *Zvezdara teatra*, *Ateljea 212*, Malog pozorišta *Duško Radović*, *Pozorištanca Puž*, Knjaževsko-srpskog teatra u Kragujevcu, Pozorišta *Milivoje Živanović* u Požarevcu, Narodnog pozorišta *Toša Jovanović* u Zrenjaninu, Narodnom pozorištu u Nišu, Narodnom pozorištu Republike Srpske u Banjaluci.

Dobitnica je više kazališnih nagrada, a bavi se i pedagoškim radom – kao suradnica na Akademiji lijepih umjetnosti (2006.-2010.), dok je u zvanje docenta izabrana 2018. na Akademiji umjetnosti u Beogradu. U slučaju njezina životopisa često se napominje i podatak da potječe iz glumačke obitelji – otac joj je poznati **Petar Kralj**, koji je preminuo 2011. godine, a majka glumica – **Ljiljana Gazdić**.

U intervjuu za naš tjednik Milica Kralj govori o stanju u društvu s posebnim osvrtom na kulturu, ali i o nužnosti vjere u promjene te borbe za njih.

► **Što Vas pokreće da javno istupate kritizirajući stanje u društvu?**

Mislim da je to moja građanska dužnost. To ne znači da se često ne deprimiram općom šutnjom i masovnošću udvoričkih karaktera. Ali uvijek me u život vrati činjenica da je borba, makar i besmislena, makar i usamljenička, uvijek bolja od okretanja glave. Građane bi valjalo ohrabrivati stalno da njeguju bunt u sebi i kritičko promišljanje prema svemu, jer samo tako mogu osvijestiti vlastodršce svih vrsta da bi oni morali biti u službi građana i ako građanima ne služe po zakonima i Ustavu, u općem interesu, onda bi morali biti brzo smjenjivi. Budući da se čini da građanima odgovara loša vlast i uzurpacija vlasti, možda se taj moj poriv za koji pitate može objasniti nekim kvarom u karakteru i izvjesno odrastanjem u kazalištu, među umjetnicima od autoriteta kojima je bunt prirodno u krvotoku.

► **Vjerujete li da u našem društvu postoji kapacitet za promjenu stanja? Vidite li neke ljude, pokret, stranku kao alternativu?**

I kad ne vjerujem, ja moram vjerovati. Izlaz iz tunela mora postojati, čak i kad se ne vidi. Ali kad se ne vidi, onda tek nikako ne smiješ ostati sjediti u mraku, jer tako ga izvjesno nećeš ni naći. Jednostavno moraš nastaviti izlaz uporno tražiti dok se ne ukaže. Problem je što se oči naviknu na mrak, pa kad se umoriš od traženja izlaza, nekako si već naučio bauljati, snalaziti se u mraku.

► **Na izborima, koji su bili prošle godine, zagovarali ste bojkot. Zašto?**

Zato što postoji greška u Vašem pitanju. Naime, to nisu ni bili izbori. To je bila još jedna od simulacija izbornog procesa, uz džipove bez tablica koji prijeteći kruže oko biračkih mjesta, »bugarske vozove«, stranačke kontrolore s listama primoranih da glasaju, presipanje izbornih kutija iz šupljeg džaka u prazan džak... I sve uz nasilje nad istinom koju su provodili i provode režimski mediji. Niti ima izbornih uvjeta niti ima medijskih sloboda, ni u tragovima, pa što bih ja sudjelovala u tome, može i bez mene. Bojkot je bio i šansa da oporbene stranke povrate povjerenje birača ili da se prikažu u ne baš dobrom ali realnom svjetlu. Bojkot je otrežnjujuć. I uspio je u tome da Europa najzad spominje Savamalu, *Krušik*, *Jovanjicu*... To pokazuje i nedavno usvojena rezolucija Europskog parlamenta o napretku Srbije na europskom putu. Antiti-jela bojkota još djeluju. Lijepo se vidi tko je tko.

► **Kazališna ste redateljica. Može li kultura utjecati na neke promjene u društvu ili je to iluzija?**

Naravno da može. U smislu da kultura može utjecati na ljude, a ljudi utječu na oblikovanje društva. Baš kao što utječe i nekultura. Nekulturi i nevrijednostima smo zasuti, bojim se planski, jer tako se od nas prave poslušniji ljudi, ljudi koje je lako hipnotizirati i to je, čini se, svjetski trend. Svijet je obolio od jeftinih, površnih sadržaja i potrošnih senzacija. U manjim sredinama taj teror nekulture je vidljiviji. Kultura hrani dušu, širi vidike, uči vas da poštujete različitosti, brusi vaš osjećaj za pravdu, razvedrava vam pogled na svijet, budi sve misleće i vrijedno u vama – a sve to nije poželjno, jer ste manje podložni manipulaciji nekakve vlasti.

► **Jedno vrijeme ste bili u Pokretu slobodnih građana, čija ste osnivačica. Danas ste aktivni u Skup-**

Uvijek me u život vrati činjenica da je borba, makar i besmislena, makar i usamljenička, uvijek bolja od okretanja glave * Nekulturi i nevrijednostima smo zasuti, bojim se planski, jer tako se od nas prave poslušniji ljudi, ljudi koje je lako hipnotizirati i to je, čini se, svjetski trend * Naše je društvo udavljeno u neodgovornosti

štini slobodne Srbije, udruženju koje okuplja intelektualce koji se zalažu za »slobodne izbore, medijske slobode i vladavinu prava«. Kako Skupština djeluje?

Skupština slobodne Srbije nastoji objediniti sve slobodomisleće ljude koji za cilj imaju borbu za vladavinu prava, slobodu medija, izborne uvjete, ali i da ohrabri i zaštiti ljude kojima netko brani pravo da slobodno misle. Želimo da građani najzad zadobiju moć. Među nama ima najrazličitijih ljudi, ne nužno samo onih koji se prepoznaju kao intelektualci, i ono što je dobro – mislimo različito i umijemo se takvi različiti slušati. Još nismo uhvatili zalet zbog trenutne situacije, ali planiramo širiti mrežu slobodnih i solidarnih ljudi po cijeloj Srbiji.

► **Kao kazališna redateljica, ali i koordinatorica Savjeta za kulturu Skupštine slobodne Srbije, kako ocjenjujete stanje u kulturi?**

Odrasla sam u vrijeme kada se itekako kultura promovirala, kada su kulturni sadržaji bili neophodni na način na koji nam je neophodan zrak i stoga bih mogla reći da je situacija u kulturi danas tužna i alarmantna. Dođe mi da umjesto alarma sama vrištim, jer posljedice zanemarivanja kulture i nenjegovanje kulturnih sadržaja kod

nadolazećih naraštaja su vidne na svakom koraku – kroz sveopće nasilje, nerazumijevanje drugačijeg, površnost, neobrazovanje, neempatiju... Kultura je također kao i većina važnih stvari po kvaliteti življenja po mjeri čovjeka vulgarizirana, opoganjena, stranačkom podobnošću. O kulturi javnog ophođenja i dijaloga da ne govorim.

► **Sredinom veljače Vlada Srbije usvojila je Strategiju razvoja kulture od 2020. do 2029. godine, jeste li upoznati s tim dokumentom i kakvim ga ocjenjujete?**

Jedan od uspjeha bojkota, za koji ste me pitali, je i ograničenje mandata aktualnog saziva parlamenta, pa i Vlade, na godinu ipo dana, jer nemaju legitimitet. Stoga smatram da je neodgovorno za to kratko vrijeme donositi bilo kakve značajne odluke, strategije, planove ili zakone koje nećeš biti u mogućnosti provoditi. Ali, naše je društvo udavljeno u neodgovornosti toliko da za odgovornost

nitko ni ne mari, kao da je i sama riječ »odgovornost« izbačena iz rječnika. Odgovorna vlast bit će ona koja će imati jasan program promocije kulture na svakom mjestu, zamislivom i nezamislivom, kada to bude vidno svuda i svima, a i kad bude čujno – na primjer u dijalogu s neistomišljenicima ili u obraćanju medijima. Kad ta briga za kulturu ne bude samo dokumentacija, poslagana slova u riječi u nekoj fascikli. U svakom slučaju, budući da proračun za kulturu i dalje počinje s nulom, nisam sigurna da je moguće govoriti o bilo kakvom »razvoju«. A nula dovoljno govori o razumijevanju značaja kulture.

► **Kako je korona utjecala na kazališni život? Jedno vrijeme nije bilo predstava, sada se igraju, a mjere znače i manje publike...**

Danas se popularno kaže da je kazalište na respiratoru. No, kazalište će i ovo preživjeti. Sve dok postoji onaj koji želi igrati i onaj koji ga želi gledati... Ono što je po kazalište danas opasnije od virusa je gore spomenuta zahtijevana politička podobnost, činjenica da je ona vrednosno mjerilo i činjenica da se na nju najnormalnije pristaje.

► **Kako komentirate srpsko-hrvatske odnose u području kulture?**

Kultura je uvijek ona koja spaja i liječi. I ako nije u planu vlasti, ona se umije nezaustavljivo probiti. Svaka razmjena kulturnih sadržaja bila je dobra po zdravlje i razum, i bila je hrana za dušu i umjetnika i publike. I zato poslije ove pandemije koja je zaustavila život, nadam se invaziji kulture na obje strane.

► **Kada smo kod pitanja kulturnih odnosa i veza, kako gledate na fenomen Đorđa Balaševića čija je nedavna smrt kroz komemorativna građanska okupljanja praktično ujedinila cijelu regiju?**

Gledam kao na poraz mržnje u koju nas satjeruju i kojom nas ukalupljavaju. Volim reći da je **Đorđe Balašević** jedan od onih posebnih ljudi koji mogu izazvati eksploziju ljubavi. Eksplozija ljubavi osvijetlila je lica dobrih ljudi po raznim gradovima naše bivše domovine. To su oni ljudi za koje nas uporno kojekakvi uvjeravaju da ne postoje. To je zaostavština velikog pjesnika i čudo koje svijetu daje malo boje, baš kao u njegovoj pjesmi.

► **Aktivni ste i u udruzi Hrvatski kulturni centar Beograd. Kako vidite ulogu ove udruge, odnosno njenih programa na sceni glavnog grada Srbije?**

Članica sam te udruge, kad prilike dozvole nadam se da ću pomoći koliko mogu u okviru dramske sekcije. Od početka sam svjedokom napora **Ljiljane Crnić, Ivane Vukov, Aleksandra Alača i Mihaila Balića** da se ova udruga osnuje i zatim dugogodišnjeg napora da se udruzi osigura prostor. Značaj ove udruge je ogroman i on se jasno ogleda u svemu onome što je do sada organizirano. A pored programa, značajno je što je ova udruga zavrjedila usput i brojne prijatelje koji joj rado pomažu i svojim prisustvom doprinose radosti koja bukne na susretima umjetnika i publike u okviru različitih programa ove udruge. Kao što je, na primjer, bilo na svjetski vrijednom kulturnom događaju, u sred Beograda, u sred pandemije, na izložbi kipara **Petra Hranuellija**.

REPUBLIKA SRBIJA
MINISTARSTVO GRAĐEVINARSTVA, PROMETA I
INFRASTRUKTURE

u skladu s čl. 50. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09 - ispravak, 64/10 - US, 24/11, 121/12, 42/13 - US, 50/13 - US, 98/13 - US, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19 - dr. zakon i 9/20), člankom 19. Zakona o strateškoj procjeni utjecaja na životni okoliš (*Službeni glasnik RS*, br. 135/04 i 88/10) i čl. 55-68. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/19)

OGLAŠAVA

JAVNI UVID
u
NACRT PROSTORNOG PLANA
REPUBLIKE SRBIJE
OD 2021. DO 2035. GODINE
i

IZVJEŠTAJ O STRATEŠKOJ PROCJENI UTJECAJA
PROSTORNOG PLANA REPUBLIKE SRBIJE OD
2021. DO 2035. GODINE NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

JAVNI UVID u nacrt Prostornog plana Republike Srbije od 2021. do 2035. godine (u daljem tekstu: Nacrt prostornog plana) i Izveštaj o strateškoj procjeni utjecaja Prostornog plana Republike Srbije od 2021. do 2035. godine na životni okoliš (u daljem tekstu: Izveštaj o strateškoj procjeni utjecaja), bit će održan OD 5. TRAVNJA DO 5. SVIBNJA 2021. GODINE U TRAJANJU OD 30 DANA. Nacrt prostornog plana s kompletnom referalnih karata i Izveštaj o strateškoj procjeni utjecaja bit će izloženi u analognom formatu svakog radnog dana u sedištim upravnih okruga, odnosno u digitalnom formatu na internet stranici Ministarstva građevinarstva, prometa i infrastrukture, kao i na internet stranicama upravnih okruga i jedinica lokalne samouprave.

Fizičke i pravne osobe primjedbe na Nacrt prostornog plana i Izveštaj o strateškoj procjeni utjecaja mogu dostaviti u pisanoj formi tijekom trajanja javnog uvida, zaključno 5. svibnja 2021. godine, i to: jedinicama lokalne samouprave ili izravno Ministarstvu građevinarstva, prometa i infrastrukture, Sektoru za prostorno planiranje i urbanizam, Nemanjina 22-26, 11000 Beograd. Primjedbe mogu biti, kao prilog, dostavljene i elektroničkom poštom na e-mail: pprs@mgsi.gov.rs.

Mjesto, vrijeme, način i postupak održavanja JAVNE SJEDNICE KOMISIJE ZA JAVNI UVID bit će naknadno utvrđeni u skladu s epidemiološkom situacijom u Republici Srbiji.

Komplet materijala koji se izlažu na javni uvid, kao i dodatne informacije, bit će dostupne zainteresiranim na internet prezentaciji nadležnog ministarstva od početka održavanja javnog uvida na <https://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti-list/137/180>.

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina
Grad Subotica
Skupština Grada Subotice
Broj: I-00-110-8/2021-1
Dana: 01.04.2021. god.
S u b o t i c a
Trg slobode 1

Na temelju članka 116. stavak 1. Statuta Grada Subotice (»Službeni list grada Subotice«, br. 27/19-prečišćeni tekst), Skupština Grada Subotice

OGLAŠAVA

JAVNU RASPRAVU U SVEZI PRIJEDLOGA ODLUKE
O IZMJENAMA STATUTA GRADA SUBOTICE

Javna rasprava trajat će od 9. travnja do 23. travnja 2021. godine.

U javnoj raspravi mogu sudjelovati svi zainteresirani građani, predstavnici udruga građana i sredstva javnog informiranja.

Prikupljanje prijedloga, sugestija i mišljenja građana i ostalih sudionika u javnoj raspravi u pisanoj ili elektroničkoj formi dostavljaju se na adresu: Skupština Grada Subotice, Subotica, Trg slobode 1, na poledini omoćnice naznačiti »za javnu raspravu«, a u elektroničkoj formi na adresu sgsekretar@subotica.rs.

Otvoreni sastanak za sve zainteresirane organizirat će se u Svećanoj dvorani Gradske kuće, dana 23. travnja 2021. godine u 9.00 sati.

Prijedlog Odluke o izmjenama Statuta Grada Subotice objavljen je na internetskoj stranici Grada Subotice, te u »Službenom listu Grada Subotice« br. 8/21, a u tekst Prijedloga osobno možete izvršiti uvid svakog radnog radna od 9.00 do 14.00 sati u Gradskoj kući, u uredu 125 (Služba za skupštinske poslove).

Gyula Ladóczy, dipl. pravnik
tajnik Skupštine Grada Subotice

Isprika i ispravak

U 934. broju *Hrvatske riječi*, u članku »I u Bečeju se čuje: 'Ja sam dio hrvatske zajednice'« potkrale su se netočnosti. Govoreći o Bojanu Pjevcu, ispravna rečenica je trebala glasiti: »Gospodin Pjevac..., i pobijedio u 111. ciklusu, 2019. godine, a izgubio u superfinalnom ciklusu od čuvene »*Slagalice*ne 'hodajuće enciklopedije' **Vladimira Krnača**«. Također, krivo je navedena dob g. Pjevca, koji ima 54 (a ne 64) godine. Ispričavam se g. Pjevcu i čitateljima.

M. Tucakov

Međimurska popevka – zaštitni znak hrvatskog identiteta

Knjiga Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja (1916.) Vinka Žganca bila je krunski dokaz u Versaillesu 1920. godine da je Međimurje hrvatski, a ne mađarski etnički prostor * Popevka je jedan od najvažnijih izražajnih oblika putem kojeg Međimurci grade svoj osjećaj identiteta i kontinuiteta

Međimurska popevka, kao izvorni napjev, neizostavan je dio današnje tradicijske kulture međimurske regije, u sjeverozapadnom dijelu Hrvatske te omiljen i prepoznatljiv glazbeno-tradicijski znak hrvatskog identiteta toga kraja. Danas se međimurska popevka izvodi najviše u ruralnim sredinama u Međimurskoj županiji u različitim prigodama, kao što su blagdanske svetkovine, krštenja, svadbe, karmine, žetve, *bratve* grožđa kako glasi stari međimurski termin za berbu, a osim u Međimurskoj županiji ova popevka se pjeva i drugdje u Hrvatskoj.

Izvorni zvuk međimurskih popevki možemo čuti i kao inspiraciju i komponentu u djelima klasične i pop-rock glazbe. Njeni najstariji sačuvani tekstualni zapisi potječu iz 16. stoljeća, a 2013. godine uvrštena je u registar hrvatskih kulturnih dobara, dok je 2018. godine proglašena nematerijalnom svjetskom kulturnom baštinom pod zaštitom UNESCO-a.

Tradicijski napjev Međimurja

Međimurska popevka sastoji se od stihova koji se pjevaju na melodiju (*vižu*), oblikujući pjesmu (*pesem*), dok se ritmičke strukture napjeva pjevaju s naglašenom osjećajnošću. Povijesno gledano, međimurska popevka bila je pretežito solistički vokalni žanr koji su njegovale žene. Danas ga izvode pojedinci i grupe, žene i muškarci, u vokalnim, vokalno-instrumentalnim ili instrumentalnim te jednoglasnim i višeglasnim izvedbama, kao glazbeni žanr ili inkorporirani u ples.

Popevke se pjevaju s izrazitom osjećajnošću, a kod samih stihova prevladava lirika. Pjesme su velikim dijelom u obliku balade ili romance ljubavnog karaktera, ali i sa zavičajno-domoljubnim, obredno-običajnim i drugim sadržajem. Proteklih stoljeća popevka se pjevala *a capella*, dakle, bez pratnje glazbala, da bi se kasnije postupno uvodili prateći instrumenti, koji su zastupljeni na području Međimurja, kao što su tamburice, cimbule, citra i dr.

Brojni su skladatelji i etnomuzikolozi zapisivali, proučavali i koristili međimursku popevku u svojim djelima, među kojima su najpoznatiji **Vinko Žganec**, **Josip Štolcer Slavenski**, **Florijan Andrašec** i **Lidija Bajuk**. Fascinantno je podatak kako je svećenik, sveučilišni profesor, muzikolog i melograf Vinko Žganec (Vratišinec, 1890. – Zagreb, 1976.) od početka 20. stoljeća pa do svoje smrti skupio oko 6.000 popevki, plesova i običaja iz Međimurja, te još više tisuća zapisa narodnih napjeva u cijeloj Hrvatskoj i susjednim zemljama.

Knjiga *Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja* (1916.) Vinka Žganca bila je krunski dokaz u Versaillesu 1920. godine da je Međimurje hrvatski, a ne mađarski etnički

Elizabeta Toplek

prostor. Popevka je jedan od najvažnijih izražajnih oblika putem kojeg Međimurci grade svoj osjećaj identiteta i kontinuiteta.

Povezivanje tradicije i suvremenosti

Nije mali broj suvremenih glazbenika u Hrvatskoj koji su na svoj način pristupili međimurskom folklornom naslijeđu.

Zagrebačku pjevačicu, trubačicu i performericu, autoricu više kazališnih predstava, članicu *Kuće ekstremnog*

kazališta i grupe *Cul-de-sac* **Andreju Kurelec Košavić** s glazbenikom **Darkom Rundekom** i *Ekipom Ftičeki* poveao je 2019. godine, rad na albumu *Mura, Mura*. Kurelec Košavić je izabrala 12 svojih najdražih međimurskih pjesama, koje je odavno željela otpjevati i snimiti, a Rundek je preuzeo ulogu umjetničkog voditelja. S Andrejom smo razgovarali o nastanku ovog projekta i njoj ljubavi spram međimurske popevke.

»Kazališna redateljica **Sanda Hrzić** je u to vrijeme scenski oblikovala nastup Rundeka i Ekipe za obljetničku turneju *Apocalypso Now*. Znala je kako su radosno uigrani muzički i ljudski ih zamolila da nađu datum za jedan vikend snimanja sa mnom, jer je i ona veliki fan međimurskih pjesama kao i ja. Snimanje je uspjelo izvan svih naših očekivanja. Album je snimljen u dva dana. Pjesme su snimljene uglavnom iz prvog pokušaja. Inače, nisam rasla uz pučke popevke iz Međimurja, po majci sam Zagorka. A otkuda ta ljubav, sklonost k međimurskoj popevki, napjevu? Prvi puta sam se susrela s međimurskom popevkom u osnovnoj školi, pjesma se zvala *Sončece*, s kojom sam pobijedila na međunarodnoj smotri folklor. Tu je počela fascinacija melodijom i tekstom međimurskih popevki, koja me i danas ne napušta. Meni je osobno to blues, a ja sam prvenstveno blues pjevačica. Svaku riječ i svaki ton osjećam duboko u sebi. Najsretnija i najtužnija sam kada ih interpretiram. Odabrala sam 12 svojih tada najdražih pjesama zbog osjećaja koje izazivaju u meni i za koje sam znala da ih mogu interpretirati s lakoćom, iz duše. Darko Rundek i Sanda Hrzić su se u potpunosti složili s mojim izborom pjesama«, kaže Andreja i naglašava kako je međimurska popevka poseban dio kulture i prepoznatljiv znak hrvatskog identiteta najsjevernijeg dijela Hrvatske, te da njena pentatonika dolazi iz najstarijih izvora muzike.

Nadgradnja pjesama i dimenzija eksperimenta

»U realizaciji albuma sudjelovali su Rundek i *Ekipa Ftičeki* – Darko Rundek na gitari, basu i glasu; **Igor Pavlica** na trubi, s njima dvojicom sviram i u Cul de Sacu; **Ana Kovačić** na saksofonu, mlada, ali paprena; **Silvio Bočić** je svirao bubnjeve, gitaru i vibrafon; **Miro Manojlović** je svirao udaraljke i vibrafon, a **Roko Crnić** kontrabas. Pozvali smo još **Natašu Radušić** na mandolini i violinista **Marka Firsta**, koji su članovi grupe *Cinkuši*, a ftičeki se na međimurskom kaže za ptičice. Realizacija-ostvarenje albuma *Mura, Mura* podrazumijevala je i sadržavala nad-

gradnju odabranih pjesama i dimenziju eksperimenta. Pustili smo da nas atmosfera slobodno vodi i nismo radi li aranžman kako se to inače radi nego improvizirali 'na slušanje', kaže Andreja i navodi kako je Darko Rundek vodio snimanje i davao smjernice.

»On je također i miksao album i time definitivno uobličio pjesme. Snimali smo u zagrebačkom DM studiju, s **Mariom** i **Zvonimirom Domazetom**. Taj je studio prostran, u njemu se može snimiti čitav orkestar istovremeno i uživo, napravili smo ugodnu atmosferu, svjetla, tepihe. Mario i Zvone su pažljivo i diskretno pratili proces, i oni su muzičari.«

U razgovoru o popevkama iz Međimurja, Andreja kaže kako ih karakterizira slavenska pentatonika u melodiji i direktna i duboka poezija u stihovima.

»Svaka pjesma je priča iz stvarnoga života. Pjevaju se kada se vesele, kada tuguju, a najviše kada rade. U stihovima se izmjenjuju humor, radost, nevolja i tuga.

Darko Rundek i Andreja Kurelec Košavić

Pretežno su to pjesme o ljubavi. Svaka interpretacija je drugačija, ali intenzitet osjećaja je uvijek isti, emotivan, snažan, ranjiv i životan. Nekada su taj pretežito solistički vokalni žanr njegovale žene, ali su u KUD-ovima pjevali i muškarci«, kaže Andreja i naglašava rad Vinka Žganca koji je zapisivao i međimurske narodne napjeve i tekstove, jer bez njega ne bi bilo toliko opsežne dokumentacije.

»Međimurska popevka je baština svijeta. Međimurska popevka upisana je na UNESCO-vu listu nematerijalne svjetske kulturne baštine. Moje mišljenje je da je velikim dijelom za to zaslužna **Elizabeta Toplek**, odnosno **Teta Liza**, pjevačica međimurskih narodnih pjesama u izvornom obliku. Ona je ostavila najdublji doprinos što čovjek može posvetiti i ostaviti nekom naslijeđu. Međimurska popevka je uvrštena na listu UNESCO-a 2018. godine, i na svu žalost Teta Liza to nije doživjela. Album *Mura, Mura* je posvećen njoj«, kaže Andreja Kurelec Košavić.

Zvonko Sarić

Graditelji i rušitelji

Jedan njemački filozof u svojem traktatu *Propast zapada* tvrdio je da je »čovjek životinja« koja gradi gradove. Pri tome, mislio je da u trenutku kada lutajući ljudi prijeđu na sjedilački način življenja, počinju graditi naselja a potom i gradove, te da je to zapravo početak civilizacije. Parafrazirajući njegovo mišljenje ja bih rekao: čovjek je životinja koja gradi, ali i ruši gradove. No, da mi krenemo od početka. Prvi najstariji gradovi su nastali na Bliskom istoku. To su Jerihon u Kanananu (danas Jordan), Ur i Uruk u Mezopotamiji (danas Irak). Stručnjaci procjenjuju da su oni stariji više od pet tisuća godina. Iz *Epa o Gilgamešu* saznajemo da je grad i obrambene zidove Uruka gradio kralj **Gilgameš**, glavni junak spomenutog epa. U jednom stihu on poziva samog glavnog boga Ur-Šanabija da dođe i vidi je li sve građeno po propisima. Suvremenim izrazom on je tražio »građevinsku dozvolu i inspekciju« od samoga boga. Uruk je propao onda kada je rijeka Eufkrat promijenila svoj tok; grad više nije imao vodu, postao je pustinja. Interesantna je sudbina Jerihona, koji se nalazio na strateški važnom trgovačkom putu. Kako su Židovi osvojili Jerihon koji im je preprečavao put u Obećanu zemlju? Po Bibliji (prijevod **Đuro Daničić**; Knjiga Jozue Nunova gl. 6.21.) jake zidove su srušile trube i vjera u Boga (Jahvea). Osvajači su postupili po Mojsijevom uputstvu, citat (6.21): »I pobiše kao prokleta oštrijem mačem sve živo što bješe u gradu, i žene i ljude, i djecu i starce i volove i ovce i magarce« (ovo bismo nazvali potpunim genocidom) 6.24. »A grad spališe ognjem i što god beše u njemu; samo srebro i zlato i posuđe od mjedi i od gvožđa metnuše u doma Gospodnjeg«. S malo sarkazma možemo sumirati: bogovi naređuju i nadziru građenje gradova, ali oni (On) pomažu ljudima da ih osvoje i ruše. Pobožni čovjek treba samo slijediti naredbe koje dolaze sa neba. Zar čovjek uopće nije kriv?!

Kako suvremeno rušiti grad?

Naša današnja civilizacija razvila je sustave »brzog rušenja gradova«, ona se naziva atomska i hidrogenska bomba. Atomska bomba je samo za sekund porušila Hirošimu i Nagasaki, hidrogenska srećom još nije dosad upotrijebljena. Britanskoj avijaciji bila je potrebna jedna noć da iz odmazde poruše Drezden zapaljivim bombama. U ovim slučajevima važe stari Mojsijevi zakoni, dani u Petoj knjizi Mojsijevoj (gl. 20.) »Zakoni o ratu, Ponašanje prema neprijateljskim gradovima«. Prvo im treba ponuditi da se predaju. Gl. 20.12.: »Ako ti ne učine mira s tobom nego se stane biti sa tobom, tada ga bij«. Nadalje, gl. 20.16.: »U gradovima ovijeh naroda, koje ti Gospodin Bog tvoj daje u nasljedstvu, ne ostavi u životu ni jedne duše žive«. Osvajanje gradova na srednjovjekovni način

topništvom je dugotrajniji proces i nije baš uvijek efikasan. Postoji jedan mirniji, ali dugotrajniji način da se gradovi ruše. Metoda se zove »moderni urbanizam«.

Subotica i »urbanizam moderna«

CIAM (Congres Internationaux d'Architecture Moderne) i njeogva vodeća ličnost **Le Corbusier** izjavljuje: »Društvene revolucije nisu potrebne, njih je moguće izbjeći dobrom arhitekturom i još boljim urbanizmom«. Članovi CIAMA o gradogradnji objavljuju 1933. godine *Atensku povelju* u kojoj kažu kako na »urbanu revoluci-

Stare miasto, Varšava

ju« treba odgovoriti »revolucionarnim stavovima« urbanizma. Određuju četiri urbane funkcije, koje moderni grad treba zadovoljiti: stanovanje, odmor, rad i promet. Centru grada uopće ne posvećuju pažnju, kao da on ne postoji kao bitna funkcionalna zona grada. Kažu: arhitektonske vrijednosti trebaju biti sačuvane (izolirani objekti ili urbanističke cjeline). U našem gradu su zaštićene Sinagoga i Gradska kuća, ali i centar grada, Ulica braće Radića. Krajem XX. vijeka, »greške« moderne arhitekture i urbanizma sve su vidljive, npr. *Tokio* u Subotici. U deklaraciji *Machu Picchu* sve više pažnje se posvećuje centru grada i njegovoj revitalizaciji. »Centar grada doživljava svoju renesansu«, konstatira **Lewis Mumford**. Renesansa, obnova ne znači da veći dio centra porušimo i na ruševinama podižemo četverokatnice. Poljaci su potpuno vratili izgled u ratu porušenog centra *Stare miasto* u Varšavi. Trebamo zaboraviti na »rušilački urbanizam« i vratiti se antičkoj ideji o centru i centralnom trgu. Centar, pogotovo zaštićeni, pripada svim stanovnicima grada, a ne samo pojedinim stanarima i parkinzima njihovih automobila. To nam je trenutno ponuđeno, trebamo zajednički promisliti kakav centar želimo za naše potomke, ali i da bude interesantan i za posjetitelje na koje računamo kao izvor prihoda.

Odvodnjavanje isparavanja

Malo što je i najvećem flegmi u stanju dignuti tlak kao što je to stvar s nejasnim računima. A toga, fala Onom, kod nas bar ne manjka. Čuvena »vazdušarina« – vjerojatno namjerno nazvana »sredstva za izgradnju i infrastrukturu na javnim površinama« – tako je postala sinonim za mnoge nelogičnosti koje građanima periodično stižu na naplatu u vidu računa. Dovoljno je samo pogledati račun *Elektroprivrede Srbije* za struju, pa se izgubiti u 17 stavki koje mjesečno pune proračun ove tvrtke kao što je dovoljno zapitati se zašto se naknada za odvođenje otpada naplaćuje po četvornom metru, a ne po broju članova kućanstva? U ovu bi se kategoriju, možda malo *light* kada je riječ o nelogičnosti ili nezadovoljstvu građana, mogla uvrstiti i naknada koja se plaća Javnom komunalnom poduzeću *Dimnjačar* za usluge čišćenja dimnjaka, napose kod onih koji ga nisu srušili s krova, a godinama ga već ne koriste.

U posljednje vrijeme, pak, kvartalno dizanje tlaka, odnosno primat od »vazdušarine« uvjerljivo je preuzela naknada za odvodnjavanje što ju građanima redovito isporučuje Javno poduzeće *Vode Vojvodine*. Zaista je teško u(s)tvrditi tko je tu nezadovoljniji: poljoprivrednici s većom površinom zemlje, koji ovaj namet plaćaju na desetke tisuća dinara godišnje ili pak vlasnici »par kotarica zemlje« u svom dvorištu. Razlog za to je jednostavan: i jedni i drugi taj račun doživljavaju kao guranje ruke u džep i izvlačenje novca iz njega, a da im pri tome nije jasna niti svrha niti od toga vide koristi za opće dobro.

Na službenoj internetskoj stranici *Voda Vojvodine* kao razlog za naplatu navodi se kako se ova sredstva koriste za odvođenje suvišnih voda s područja Vojvodine preko manjih i većih kanala i crpnih stanica, te Hidrosustava Dunav – Tisa – Dunav, zaključno s velikim vodotokovima, pa održavanje tako velikog sustava zahtijeva mnogo sredstava koja se dijelom osiguravaju i putem naknade za

odvodnjavanje. Od funkcioniranja tog sustava, navodi se u sljedećoj rečenici, ovisi 1,8 milijuna hektara zemljišta u Vojvodini (oko 80%), te ukoliko presuši izvor financiranja vodoprivrede, stoji u dramatičnom zaključku, »Vojvodina bi se mogla vratiti u stanje od pre tri veka – nepregledno močvarno i opustošeno prostranstvo«! Autoru teksta pod nazivom *Naknada za odvodnjavanje* kapa dolje: lijepo sročeno, razumljivo i u teoriji logično. Eh, kada bi još tako bilo i u praksi. Ili bar u velikom dijelu koji se na nju odnosi.

Prva stvar koja se kosi s logikom ovoga teksta, a koja onda budi sumnju u njegovu iskrenost, je: o kakvom se močvarnom prostranstvu može raditi u situaciji kada nam se broj sušnih godina u posljednje vrijeme povećava nevjerojatnom gustoćom? Primjera radi, u Subotici je prošle godine u prosjeku palo 566,4 litre oborina po četvornom metru (izvor: *Sumeteo.info*), tri godine ranije 461, a 2011. tek 407 litara! S 900,4 i 858,7 litara 2010. i 2014., u usporedbi s prosjekom od 500-600 litara, djeluju kao

monsunske godine koje koliko-toliko ublažavaju žeđ najkvalitetnijeg zemljišta koje je »u jednom cugu« u stanju povući i 100 litara po četvornom metru. O »žeđi« pijeska, a dobar dio područja Grada upravo pedološki pripada Subotičko-horgoškoj pješčari, izlišno je i govoriti, jer to vidi i dijete svojim očima nakon svakog pljuska. Nelogično je, pa čak i drsko, pisati o močvarnom i opustošenom prostranstvu kada je u Subotici, kao i u mnogim drugim vojvođanskim sredinama, još od **Marije Terezije** pa do osamdesetih godina prošlog vijeka postojao sustav kanala, zvani šančevi, koji su površinsku vodu s ulica »regulirali i odvodili« bolje od današnje kanalizacijske mreže. Ti šančevi su, neka se podsjetite oni koji su tome svjedočili – na užas i strepnju svojih roditelja – bili puni djece nakon svake obilnije kiše, jer su znali da će potočić »do pasa ili vrata« (ovisno o visini mališana) i tako ubrzo ispariti. Jesu li ti kanali otkopani i privedeni namjeni? Nisu. Jesu li nam ulice pune vode nakon svakog pljuska? Jesu. O kakvom se, onda, odvodnjavanju govori i u ovako sušnim godinama i na ovako žednom terenu kada malo jača kiša izaziva poplavu?

Isto pitanje postavlja se i kada je riječ o utrošku tih sredstava. Na službenoj stranici *Voda Vojvodine* u istom tekstu stoji da ona završavaju u Proračunskom fondu za vode AP Vojvodine. Ako se u obzir uzme da je ovom naknadom obuhvaćeno preko 600.000 kućanstava u Vojvodini, uz cijenu od 1.200 dinara po hektaru, plus oni s dvorišnim vrtovima... Uffff, puno... Gdje, što, kome...? Pitanja se sama nižu.

Z. R.

Obrazovanje – svjedočanstvo

Stazama vlastitog identiteta

Danas maturanti imaju veliko olakšanje jer im je preko HNV-a organizirana pomoć pri upisu i ostvarivanju prava na studentski dom * Zahvalna sam roditeljima što su se odvažili i upisali me u prvi razred na hrvatskom jeziku

Kada bismo u proteklih 19 godina obrazovanja na hrvatskom jeziku »zavirili« u pojedine škole, mogli bismo vidjeti da su neke višečlane obitelji u cjelovitijoj nastavi prisutne od samih početaka. Jedna od takvih je obitelj **Nade i Pere Ivkovića** iz Male Bosne, koji imaju petero djece, četiri kćeri: **Anu, Kristinu, Josipu i Mariju**, te sina **Luku**.

Pozivu da posvjedoče o svom vlastitom iskustvu u cjelovitoj nastavi odazvali su se s radošću svi petero. Neki od njih su i danas prisutni u školi, no uloge su im poprilično različite.

Prva generacija u srednjoj školi

Ana (sada **Gaković**), Kristina, Josipa i Marija završile su osnovnu školu **Ivan Milutinović** u svome rodnom mjestu – u Maloj Bosni, a Luka je sada učenik četvrtog razreda iste škole. Sve četiri završile su opći smjer u Gimnaziji **Svetozar Marković** i svaka je dalje u život krenula svojim stopama.

Ana, kao najstarija, osnovnu školu je završila na srpskom nastavnom jeziku, te je tek u srednjoj školi imala mogućnost nastavu pohađati na hrvatskom jeziku. Bila je prva generacija učenika koji su srednju školu upisali na hrvatskom jeziku, a danas je profesorica hrvatskog jezika i književnosti u Medicinskoj srednjoj školi u Subotici, dok je prve tri godine radila u školi koju je i sama pohađala. Završila je hrvatski jezik i književnost u Zagrebu, te se odlučila vratiti u rodno mjesto. Tu se uposlila i osnovala svoju obitelj, te sa suprugom **Petrom** čeka drugo dijete.

»Bilo je neobično vratiti se u školu, ali u drugoj ulozi. Puno toga je ostalo isto i vjerujem da sam mogla razumjeti svoje učenike, posebno ono što im je u nastavi hrvatskog jezika i književnosti bilo blisko ili nepoznato. Neki od njih učili su hrvatski od prvog razreda osnovne škole, a neki su ga tek u srednjoj školi počeli učiti i trebalo je i to uzeti u obzir. U završnim razredima neki učenici već se opredijele da žele studirati u Hrvatskoj i tada još ozbiljnije krenu s pripremama za državnu maturu«, objašnjava Ana i dodaje: »Danas su učenici hrvatskih odjela u Gimnaziji aktivniji u raznim školskim programima, u odnosu na ono što se ja sjećam da je naš razred bio. Posebno je poznata božićna priredba koju pripremaju s profesorima i koja je uvijek posječena. Kad je naša generacija otvorila put obrazovanja na hrvatskom jeziku u srednjoj školi, puno toga je još bilo neizvjesno. Bilo nas je malo, ali baš zbog toga smo imali izuzetno korektan odnos s profesorima. Kada su mi moji

nekadašnji profesori postali kolege u zbornici, često smo se prisjećali zgoda iz našeg razreda«.

Pri upisu na fakultet Ana nije imala velikih poteškoća, ali je, kako je rekla, bila prepuštena sama sebi. »Morali smo se o svemu sami informirati, doći do materijala za pripremu državne mature koja se te godine tek drugi put polagala. Danas maturanti imaju veliko olakšanje, jer im je preko HNV-a organizirana pomoć pri upisu i ostvarivanju prava na studentski dom. Također, upisne kvote koje sada postoje za studente izvan Hrvatske mnogima su motivacija da pokušaju i preko njih upisati fakultet. Kada sam ja upisivala fakultet, toga nije bilo pa je neizvjesnost bila još veća.«

Prva generacija u osnovnoj školi

Kristina je pripadala prvoj generaciji koja je počela obrazovanje na hrvatskom u osnovnoj školi, a danas je po zanimanju master učiteljica. Nakon srednje škole, odlučila je upisati Učiteljski fakultet u Somboru, a s time nije imala nikakvih problema.

»Upis na fakultet je prošao lako i bez ikakvih komplikacija. To je bio moj prvi obrazovni nivo koji nije bio na hrvatskom jeziku. Kroz studiranje su se jasno pojavili i termini koje sam kroz školovanje na hrvatskom jeziku slušala i koristila, ali lako sam se 'prebacila' na srpski jezik«, kaže Kristina i pojašnjava kako se u hrvatskim odjelima redovito slušaju i sati srpskog jezika i da upravo zbog toga nema nikakvih prepreka za dalje školovanje, bilo na srpskom ili hrvatskom jeziku.

Josipa je nakon srednje škole svoj životni put nastavila u Bačkom Petrovcu na Visokoj školi, gdje je završila osnovne studije socijalnog rada, a master studij završava na Visokoj školi u Beogradu. No, život je odveo na Korčulu (Hrvatska), gdje je trenutno uposlena u vrtiću kod časnih sestara dominikanki. I Josipa je potvrdila da nije imala nikakvih problema nakon cjelovite nastave na hrvatskom, započeti studij na srpskom jeziku. Nastavu na hrvatskom pamtiće po brojnim izvannastavnim aktivnostima.

»Tijekom školovanja na hrvatskom jeziku zaista smo puno putovali, družili se. Odlazili smo na more, na brojne izlete, na *Interliber* u Zagrebu. Imali smo besplatne udžbenike i mislim da je to i našim roditeljima bila olakšica«, kaže Josipa, a Kristina se nadovezala: »Bile smo s prijateljima koji su bili istih uvjerenja kao i mi. Dolazimo iz sličnih obitelji i to nam je bila olakšica u razumijevanju i druženju. Zahvalna sam roditeljima što su se odvažili i upisali me u prvi razred na hrvatskom jeziku, kao prvu generaciju u školi«.

Starija sestra, pa i profesorica

Marija je išla stopama starijih sestara i nakon srednje škole upisala je studij na Višoj tehničkoj školi, no trenutno pauzira sa studiranjem i radi u Call centru. Tijekom srednjoškolskog obrazovanja našla se u pomalo »nezgodnoj« situaciji kada joj je u četvrtom razredu Gimnazije, počela predavati najstarija sestra Ana.

»U početku nam je bilo jako čudno. Nisam bila oduševljena time, ali sam kasnije prihvatila tu činjenicu, budući da ju nisam mogla promijeniti,« priča nam Marija, a Ana se nadovezuje: »Možda sam ponekad bila još zahtjevnija prema njoj u odnosu na druge. Razred je ponekad pokušao to iskoristiti za odgađanje testova ili neke pogodnosti. Istina, nekad su uspjeli, a nekad i ne«, priča Ana kroz smijeh i dodaje: »Bila sam posebno ponosna kada smo proslavili maturu. Bilo je i meni i njoj lakše što je više ne moram ocjenjivati.«

Zanimljiv je podatak da su uvijek po dvije sestre bile u Gimnaziji, Ana i Kristina, pa Kristina i Josipa, zatim Josipa i Marija, a na kraju je Ana predavala Mariji.

Što bi drugo Luka mogao nego nastaviti utabanim stazama. Luka važi za jednog izuzetno vrijednog i radnog učenika, a kako i neće biti kada ima takvu podršku doma.

»Dobro je imati starije sestre, mogu ti uvijek 'čuvati leđa', ali ponekad se znamo i posvađati. Dobro je to što mi svaka sestra u nečemu pomaže, ali isto tako ponekad govore što ja trebam raditi«, priča nam Luka i predstavlja svoj razred: »U našem 4. razredu nas ima osmero. Volim svoj razred, dobro se zabavljamo, iako ponekad netko pretjera i bude previše nestašan. Svatko od nas ima ideje i planove za budućnost i o tome često pričamo i smišljamo što bismo sve mogli raditi. Baš smo danas pričali o tome što bismo željeli biti kad odrastemo. Ja bih htio biti poljoprivrednik, mesar ili stolar, a kada je u pitanju hobi želim biti lovac«, kaže Luka.

Dotaknuli smo se sa sestrama i teme oko sadašnjeg upisa u osnovnu školu, te malobrojnih odjela, osobito u malim sredinama, poput Male Bosne.

»Smatram da roditelji nisu dovoljno upoznati s ovim vidom nastave, odnosno da još uvijek misle da će njihovo dijete biti uskraćeno na neki način tijekom školovanja ili izolirano od drugih«, kaže Kristina, a Josipa dodaje: »Mislim da je u manjim sredinama dodatni problem što je svakako malo djece u generaciji, a roditelji očito ne razumiju da kroz školovanje na hrvatskom jeziku djeca uče i o svojoj kulturi i o nacionalnom identitetu. Nažalost, gledaju na to kao na neko izdvajanje. No, mi se nikada nismo tako osjećale«.

Ž. Vukov

 S lijeva na desno: Marija, Josipa, Kristina, Ana i Luka

Počeo upis u prve razrede osnovne škole

Upis u prvi razred osnovne škole počeo je 1. travnja i trajat će do 31. svibnja. U prvi razred upisuje se svako dijete koje će do početka školske godine imati najmanje šest i pol, a najviše sedam i pol godina, odnosno upis je obavezan za svu djecu rođenu od 1. ožujka 2014. do 28. veljače 2015. godine, navode u Ministarstvu prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja.

Prilikom upisa roditelji, odnosno staratelji, imaju pravo upisati dijete na jezicima nacionalnih manjina i prilikom upisa u školu se samo trebaju izjasniti o tome. Cjelovita nastava na hrvatskom jeziku na teritoriji Subotice se odvija u sljedećim osnovnim školama: *Matko Vuković*, *Ivan Milutinović*, (Subotica i Mala Bosna), *Vladimir Nazor* (Đurđin) i *Matija Gubec* (Tavankut), te u OŠ 22. oktobar u Monoštoru.

Ž. V.

Isplaćen i drugi dio novčane pomoći

Hrvatsko prosvjetno društvo *Bela Gabrić* je kroz projekt »Podrška učenicima koji pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku« isplatilo i drugi dio novčane pomoći. Tijekom ovoga projekta isplaćeno je 27 stipendija u Subotici i dvije u Monoštoru. Stipendije su dodijeljene učenicima koji pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku u osnovnoj i srednjoj školi. Od 1. do 4. razreda dodijeljeno je 18 stipendija, od 5. do 8. razreda osam i tri stipendije za srednjoškolce.

Podsjetimo, iznos stipendije je bio 12 tisuća dinara i ona je dodijeljena u dva dijela. Prvi dio u iznosu od 6.000 dinara isplaćen je u studenome, a drugi dio 1. travnja. Roditelji djece koja su dobila materijalnu potporu su iskazali zahvalnost, a po njihovim riječima sredstva su usmjerena na djecu, hranu, odjeću i obuču.

»Radujemo se što smo uspjeli putem natječaja i donacije osigurati ovakav vid potpore za djecu i obitelji. Cilj Udruge jest svake godine osigurati materijalnu potporu bar za 30 učenika koji cjelovitu nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku, kao i nastaviti provoditi različite programe koji su usmjereni na djecu i obitelji, poput edukativnih programa, programa za profesionalnu orijentaciju i karijerno vođenje i drugih«, kaže predsjednica HPD-a *Bela Gabrić Margareta Uršal*.

Dobivena financijska sredstva su osigurana putem natječaja Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i donacije Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji u iznosu od 348.000 dinara.

Ž. V.

Stručni skup za prosvjetne djelatnike

Hrvatsko prosvjetno društvo *Bela Gabrić* u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem organizira jednodnevni stručni skup 24. travnja (subota) s početkom u 15.30 sati pod nazivom »Jačanje jezičnih kompetencija prosvjetnih djelatnika koji izvode odgojno-obrazovni i obrazovno-odgojni rad na hrvatskom jeziku«.

Po riječima predsjednice HPD-a *Bela Gabrić Margarete Uršal*, na skupu mogu sudjelovati odgojitelji, učitelji, nastavnici, profesori i ravnatelji koji svoj rad izvode na hrvatskom jeziku.

Kroz predavanje, prezentacije, radionice i samostalan rad sudionici skupa će imati priliku usavršiti svoja znanja i vještine, a u tome će im pomoći predavači koji će govoriti o sljedećim temama: »Govorim i pišem pravilno hrvatski jezik« za odgojitelje i učitelje – **Mirjana Crnković**, »Govorim i pišem pravilno hrvatski jezik« za nastavnike i profesore – **Morena Rendulić**, »Pričam ti priču – usavršavanje govornih kompetencija/govorne vježbe« za odgojitelje i učitelje – **Monika Ivanović**, »Jezično-metodološki pristup izradi zadataka za provjeravanje znanja učenika« za nastavnike i profesore – **Ivan Baričević**, »Formativno ocjenjivanje i pedagoška dokumentacija u školi« – **Duška Čuruvija** i »Prezentacija Montessori materijala iz područja glazbene kulture – početno notno opismenjavanje i Montessori materijal 'zvona'« – **Marina Piuković**.

Svi koji žele sudjelovati na ovome skupu trebaju se prijaviti do 17. travnja, a cijena kotizacije iznosi 500 dinara. Mjesto održavanja skupa bit će najavljeno nakon prijave, odnosno tjedan dana prije skupa.

Skup se organizira u okviru projekta »Jačanje jezičnih kompetencija odgajatelja, učitelja, nastavnika i profesora koji odgojno-obrazovni i obrazovno-odgojni rad izvode na hrvatskom jeziku« koji financira Ministarstvo prosvjete, znanosti i tehnološkog razvoja Republike Srbije, a akreditiran je u Pedagoškom zavodu Vojvodine.

Ž. V.

BUDI MEĐU SVOJIMA – OBRAZUI SE NA HRVATSKOME JEZIKU!

Dragi roditelji i učenici,

u svim razvijenim sredinama svijeta možemo zapaziti jednu posebnost. Kada im se za to ukaže prilika, roditelji nastoje svoju djecu upisati u elitne škole u kojima će dobiti vrhunski odgoj i obrazovanje. Pri tomu, imaju na umu sljedeće: takve programe školovanja karakterizira manji broj učenika što osigurava veću posvećenost svakome od njih, profesionalnom kadru pruža se intenzivnija i kvalitetnija podrška, učenici stječu osjećaj originalnosti i posebnosti što im pomaže razviti sebe kao neponovljive i autentične pojedince, a zbog većeg broja pruženih mogućnosti intelektualne i emocionalne sposobnosti razvijaju se u punijem kapacitetu. Riječju, djeca se navikavaju gledati šire, tražiti zahtjevnije, prihvaćati izazove – i tako izrastaju u hrabre pojedince koji se ne boje sanjati velike snove!

Takvo je školovanje moguće i u Srbiji! Zahvaljujući onima koji su se pobrinuli da ono bude dostupno i osigurano, naša djeca i mladi imaju privilegiju steći vrhunski odgoj i obrazovanje.

Štoviše, dok u svijetu upisati elitnu školu nerijetko znači pohađati nastavu na stranom jeziku i u drugačijim svjetonazorima od onih vlastitih, u našem slučaju djeca nisu stranci u stranoj školi, već svoji među svojim!

Stoga, obrazujmo svoju djecu na hrvatskome!

Jasna Vojnić,
predsjednica
Hrvatskog nacionalnog vijeća
u Republici Srbiji

U Staroj Binguli sve više voćara

Najisplativiji izravni izvoz u Rusiju

»U voćarstvu je potrebno 3 do 4 godine samo ulaganja, a tek poslije toga dolazi dobit. Mislim da se sada može bolje živjeti od voćarstva nego prije. Primjetno je da se mijenjaju vrste u voćnjacima. Sada voćari vade sadnice bresaka, a više se uzgajaju jabuke i kruške. Rijetko tko se danas usudi posaditi breskvu na većim površinama« kaže voćar Željko Šerfezi

Obiteljski rad kao kruna uspjeha

U Staroj Binguli zasadi voća uglavnom su na malim parcelama, a najveći su oni od 20 hektara. Zemlja je u ovom podneblju sedma klasa, idealna za uzgoj voća. **Željko Šerfezi** i njegova obitelj preselili su se iz Srijemske Mitrovice u Staru Bingulu 2000. godine. On je upravo jedan od prvih stanovnika ovog mjesta koji se počeo baviti voćarstvom.

»Kada sam se preselio iz Srijemske Mitrovice u Staru Bingulu, imao sam malo zemlje. Od ušteđenog novca odlučio sam kupiti sadnice breskve. Tada su i drugi mještani počeli saditi voćnjake. Isprva je bilo nevjerice. Kasnije smo shvatili da je to unosan posao i sada se većina ljudi u selu bavi voćarstvom«, kaže on i dodaje: »Može se živjeti od voćarstva, ali mnogo ovisi i od toga kako se radi, kako se raspolaže novcem i u kojoj mjeri ste posvećeni tom poslu. Nije lako, ali ako se potrudite, trud se isplati. Život na selu iziskuje puno rada. Ustajemo u pet sati i radimo tijekom cijelog dana. Noću radimo zaštitu voćnjaka zbog pčela, budući da se veći broj mještana bavi i pčelarstvom. Na kraju se trud isplati«.

U posao je uključena cijela obitelj. Obrađuju 10 hektara voćnjaka. Pod voćnjacima je dva hektara krušaka, a ostalo je pod zasadima breskve i nešto malo šljiva.

»Na početku je bilo teško, a sada je puno lakše. Kad smo počeli uzgajati voće, bilo je više ulaganja, ali nije bilo profita. U voćarstvu je potrebno 3 do 4 godine samo ulaganja, a tek poslije toga dolazi dobit. Mislim da se sada može bolje živjeti od voćarstva nego prije. Primjetno je da se mijenjaju vrste u voćnjacima. Sada voćari vade sadnice bresaka, a više se uzgajaju jabuke i kruške. Rijetko tko se danas usudi posaditi breskvu na većim površinama«, ističe Šerfezi.

U posljednjih nekoliko godina na području Srijema sve je veći broj individualnih voćnjaka i vinograda, a samim tim i proizvođača vina i rakije. Dio srijemskomitrovačke i šidske općine koji gravitira prema Fruškoj gori pogodan je za ovu proizvodnju, pa mnogi voćari planiraju proširenje zasada. U Staroj Binguli, selu srijemskomitrovačke općine, smještenom na obroncima Fruške gore, mjestu s oko 100 stanovnika, više od 60 posto zemlje je pod voćem. Posljednjih godina voćarstvo je postalo glavna poljoprivredna djelatnost i 90 posto mještana se bavi ovim poslom. Voćari s tih prostora tvrde da je voćarstvo unosniji posao od ratarstva iako zahtijeva puno truda i rada.

Kako dalje navodi, osim velikog financijskog ulaganja, u voćarstvu je potrebno mnogo više fizičkog rada nego u ratarstvu. Ako se netko želi profesionalno baviti voćarstvom, potrebno je devet mjeseci provesti u voćnjaku.

Najveći problem – naplata

Za jabuku i krušku je potrebno najviše radne snage, naročito u vrijeme berbe. Za breskvu su potrebni radnici za rednju, prorede i branje, koje traje 3 do 4 mjeseca..

»Potrebno je puno radnih dana i puno radne snage da bi breskva opstala i dobro rodila. Za sada se može naći radna snaga. Meni uglavnom pomažu mladi, prijatelji moje djece, ali kako je sada mnogo lakše doći do posla u gradu, sve ih je manje. Bojim se da će taj problem u budućnosti biti još veći. Veliki broj voćara ne može naplatiti svoja potraživanja, ali u suštini cijena je solidna iako nekada mjesecima čekamo da naplatimo isporučenu robu. Također, problem nam je otkup za izvoz. Najbolja godina nam je bila prije nekoliko godina kada smo sami izravno izvozili u Rusiju. Od kako smo uvjetovani izvoz raditi preko posrednika, dolazi do izvjesnih problema u cijeni, u naplati i to je trenutno najveći problem«, kaže naš sugovornik.

Veći dio voća prodaju na kvantaškim tržnicama, a problem sa skladištenjem nemaju budući da im se hladnjača nalazi u okolnom mjestu Mandelosu odakle svoje proizvode distribuiraju dalje za prodaju. Obitelj **Poljaković, Branko, Matija, Miroslav i Dušan** također se već 20 godina bave voćarstvom.

»Uzgajamo najviše breskve i jabuke i nešto malo kruške i kajsije. Naše proizvode uglavnom nosimo na kvantašku tržnicu u Novi Sad, a nekada voće odlažemo u hladnjaču u Mandelosu i izvozimo na rusko tržište. Prethodnih godina nismo imali problema s izvozom. Ko-

ristimo poticaje države za voćare i imamo koristi od tog posla. Od voćarstva se može lijepo živjeti, ali se mora i puno raditi«, kaže Matija Poljaković dodajući da im je najveći problem radna snaga u vrijeme branja, kada su ih prinuđeni dovoziti iz drugih okolnih mjesta.

Voćari iz ovog dijela Srijema članovi su udruženja voćara *Fruškogorci* sa sjedištem u Mandelosu, koje postoji već 20 godina. Kroz udruženje voćari su povezani, međusobno si pomažu, što im u velikoj mjeri olakšava rad i prodaju. Očekivanja voćara su da će ove godine biti dobar urod.

»Što se tiče breskve, mislim da njoj odgovara ovo vrijeme. Kruška još uvijek nije u fazi cvjetanja, a jabuka je u dobrom stanju. Kritična je jedino kajsija. Zima je bila dosta blaga, a hladno vrijeme na početku proljeća će ostaviti posljedice za njen rod. Smatram da će ostalo voće dobro podnijeti ove temperature i vremenske prilike. Najviše budemo zadovoljni prvom klasom voća, a očekujemo da će i ove godine tako biti«, kaže.

Poticaji

Voćari iz Stare Bingule koriste poticaje Pokrajinskog tajništva za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo APV, kao i Fonda za razvoj poljoprivrede gdje putem javnih poziva imaju mogućnost sudjelovati u natječajima za nabavu sustava protugradne mreže, sustava za navodnjavanje, odnosno bušenje bunara i ostale opreme.

»Poticaji države su u vrijeme kada sam započeo posao bile veće, ali nije bilo poticaja za kupovinu mehanizacije. Zadovoljan sam pomoći države, iako ih nisam koristio. Mislim da je to dobra priča te da bi se voćari trebali više uključiti u programe koje im nudi država: poticajima za kupovinu neophodne mehanizacije, povoljnim zajmovima od 1 i 2 posto na glavnici na godišnjem nivou. Mislim da su oni povoljni, a na nama je da se više uključimo u te programe kako bismo mogli unaprijediti svoju proizvodnju«, ističe Šerfezi.

Ono što srijemskim voćarima definitivno ne nedostaje, unatoč problemima, je volja za radom, optimizam i uvjerenje da će pogodno srijemsko podneblje na obroncima Fruške gore pridonijeti dobrom i kvalitetnom rodu u budućnosti.

S. D.

Naši gospodarstvenici (XXXVII.)

Trgovina nije samo »dobar dan« i »izvolite«

Dućan obitelji Pašić-Marijanović na istoj adresi je 40 godina. Iako uvjeti za rad malih trgovaca nisu kao nekada, nastoje asortimanom i cijenama zadržati mušterije

Pojava tržnih centara s velikim izborom robe i cijena, u kojima je kupovina više od pazara, izazvao je bojazan da će male »susjedske« trgovine biti primorane staviti katanac u bravu, jer se ni ponudom ni cijenama neće moći nositi sa svojim konkurentima. No, većina malih dućana ipak je opstala i nastavila raditi, s manjim opsegom posla, ali uspjeli su preživjeti. Takva je i trgovina obitelji *Pašić-Marijanović* u Monoštoru. Na istom mjestu je od 1981. godine. Prvo je dućan vodio **Petar Pašić**, a nakon njegovog odlaska u mirovinu radnju je preuzela njegova kći **Ružica Marijanović**. No, i dalje savjeti i staro trgovačko iskustvo oca Petra Ružici itekako pomaže u poslu.

U dućanu skoro šest desetljeća

Ako se zbroje sve godine, Petar je u trgovačkom poslu skoro šest desetljeća. Prvo kao uposlenik u nekoliko trgovačkih poduzeća, pa onda i kao vlasnik svog dućana. Prvi posao dobio je 1963. godine u prvoj samoposluzi koja je otvorena u Somboru. Mijenjao je zatim, kao poslovođa, dućane Trgovinskog poduzeća *Prehrana*.

»Tih godina u Monoštoru bilo je tek nekoliko trgovina, pa sam se vratio u Monoštor i otvorio prodavaonicu. Kako su tada važili samoupravni sporazumi, po tom sporazumu teritorij Monoštora pripadao je Trgovinskom poduzeću *Kotekst* iz Bezdana, pa sam radio prvo za njih, a kasnije ponovno za *Prehranu* i na koncu dućan sam držao kao privatnik, 11 godina do odlaska u mirovinu. Ono što se nije mijenjalo je adresa trgovine koja je na istom mjestu od 1981. godine«, priča ovaj iskusni trgovac.

Iako je danas u mirovini, u dućanu je svakoga dana. Kaže, posla uvijek ima.

»Nije trgovina samo 'dobar dan' i 'doviđenja'. Treba nabaviti robu, procijeniti gdje je što najpovoljnije kupiti, čega i koliko kupiti«, kaže Petar.

Ružica Marijanović

Petar Pašić

Kada uspoređuje vrijeme od prije nekoliko desetljeća i ovo danas, kaže da je sada teže opstati i poslovati u trgovačkoj branši, a »krivac« su tržišni centri zbog kojih su mali trgovci ostali bez dijela kupaca.

»Otvaraju tržišni centri svoje objekte već i na selima, imaju moćne reklame, veliki asortiman proizvoda, ali mislim da prije svega imaju dobru propagandu. Uspoređivao sam naše i njihove cijene i ima artikala u kojima smo mi i jeftiniji od njih, ali oni izreklamiraju par proizvoda na akcijskim prodajama, privuku kupce, a to je po meni obmana mušterija. Isto tako dešava se da pored proizvoda

stoji natpis 'akcija' i određena cijena, a na kasi je sasvim druga. Njima također na ruku ide i to što zbog velikih količina robe koju uzimaju od dobavljača dobivaju niže cijene. Kako da mi uzmemo kamion mineralne vode, kada da ga prodamo? A oni mogu ucjenjivati dobavljače – uzet ćemo šleper robe, ali cijena mora biti niža. Jedan mali dućan, naročito na selu, može uzeti 50 boca vode, a ne kamion. I tu dolazi do razlike u nabavnoj cijeni«, pojašnjava naš sugovornik probleme s kojima se mali trgovci danas suočavaju.

Najprodavaniji kruh i mlijeko

Ovim problemima treba dodati i manji broj stanovnika u Monoštoru. A gledano kroz prodaju, umjesto 30 gajbi kruha koliko se nekada prodavalo dnevno, danas se prodaja svela na dvije.

»U našoj ulici, od crkve pa do kraja, sada živi 35 ljudi, pet godina nije rođeno ni jedno dijete. Promet je pao i danas dućan samo 'preživljava'. Ali mi moramo asortimanom robe pratiti kupce, pa tako na rafovima dućana držimo i proizvode koji se možda kupe jednom u mjesec dana. Imamo više od stotinu raznih proizvoda. A ne možemo kupiti nekoliko komada, već cijelu kutiju od 20 ili 30 komada. Dobro je ako roba nije ograničenog roka trajanja, ali ako roba ima ograničeni rok i ne proda se, radite otpise. Da bi se isplativo poslovalo, mora se dobro birati što i po kojim cijenama staviti na police dućana. Roba se bira iz kataloga koje dostavljaju dobavljači. Dogodi se i

Nelojalna konkurencija

»Ljudi uvijek gledaju da kupuju tamo gdje im je jeftinije. Srijedom i nedjeljom radi tržnica i tada se na njoj prodaje i roba iz Mađarske. Suhomesnati proizvodi, sirevi... Nitko ne gleda kako se roba čuva, a nama traže dva bojlera, komore, rashladne uređaje, redovito raditi i plaćati deratizaciju, saninatrnu kontrolu«, kaže Petar Pašić.

nama da možemo na akciji kupiti povoljno nešto od robe, a da to ne moraju biti količine koje prelaze naše prodajne kapacitete«, kaže Petar.

Na priču se nadovezuje kći Ružica koja kaže da su kruh, mlijeko, voće i suhomesnati proizvodi najprodavaniji.

»Najveći promet je ujutru, oko početka škole, kada ljudi kupuju kruh i mlijeko. Onda oko ručka, kada kućanice trknu do dućana kupiti ono što im zafali u kuhinji i još jedan val popodne. Kada je ljetna sezona, najprodavaniji su sladoledi. Osjetimo po prometu kada su mirovine, socijalna pomoć ili plaće. Onda je promet malo veći nego drugim danima«, kaže Ružica, koja nije samo vlasnica već i uposlenica u svom dućanu, ne samo u prodaji već i na drugim poslovima koje treba uraditi da bi roba bila pregledno posložena, a prodavaonica uredna i čista.

Z. V.

Foto: Ž. Š.

Kalendar manifestacija Hrvata u Srbiji

SUBOTICA – Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata izradio je Kalendar manifestacija Hrvata u Srbiji za 2021. godinu. Kalendar se može preuzeti na portalu Zavoda (www.zkvh.org.rs) u rubrici *Dokumenti*.

Kako u ZKVH-u navode, pandemija bolesti covid-19 suočila je sve institucije, udruge i pojedince koji se bave kulturnom djelatnošću s velikim izazovima na koje odgovaraju na način koji je moguć u danom trenutku. Tako je na pismo i anketu ZKVH-a o planiranim manifestacijama za 2021. godinu odgovorilo oko polovice hrvatskih udruga kulture te ukazalo na probleme planiranja ne samo datumskog održavanja tradicionalnih manifestacija već i načina njihove provedbe.

Svjesni vrlo složenih uvjeta djelovanja, kada nije moguće organizirati javno okupljanje ili je događaj sveden na vrlo mali broj sudionika i često bez publike, hrvatske udruge kulture planiraju održati svoje redovite manifestacije u vrijeme i na način kako to bude moguće, navode iz ZKVH-a. Stoga će kalendar manifestacija hrvatskih udruga kulture za 2021. godinu, iako u skromnijem opsegu, poslužiti kao vodič za planiranje događaja kako ne bi došlo do nepotrebnih preklapanja. U kalendar su uključeni i praznici hrvatske zajednice u Srbiji te godišnjice hrvatskih velikana.

Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini

TAVANKUT – Nakon što zbog epidemioloških razloga Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini nije mogao biti održan prošle godine, ove se ipak nastavlja. Prvi dio ciklusa priređen je, prema najavama, jučer (četvrtak, 8. travnja) u

OŠ *Matija Gubec* u Tavankutu, gdje su učenici nižih razreda mogli pogledati dugometražni igrani film za djecu *Duh u močvari*.

Daljnji program ovogodišnjeg Ciklusa hrvatskog filma u Vojvodini bit će održavan prateći i poštujući epidemi-

ološke mjere. Projekcije u ljetnom i jesenskom periodu bit će održavane pretežito na otvorenim prostorima gdje to bude moguće organizirati u vojvođanskim mjestima, kako za mlade tako i za starije.

Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini odvija se u organizaciji Udruge za audiovizualno stvaralaštvo *Artizana* u okviru programa međunarodne suradnje i u partnerstvu sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata te uz potporu Hrvatskog audiovizualnog centra i Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Ovojedni program održan je i u suradnji s OŠ *Matija Gubec* i HKPD-om *Matija Gubec* u Tavankutu.

Regionalni online filmski festival

BEOGRAD – Prvi zajednički regionalni online filmski festival, koji je udružio četiri festivala iz četiri zemlje: Sarajevo Film Festival (Bosna i Hercegovina), Zagreb Film Festival (Hrvatska), Festival autorskog filma iz Beograda (Srbija) i Filmski festival Herceg Novi (Crna Gora), publici nudi novi doživljaj festivalskog iskustva. Festival počinje danas (petak, 9. travnja) i traje do 17. travnja. Publici u regiji ponudit će filmove koje su izabrali selektori četiri partnerska festivala.

Devetodnevni festival, koji se održava u sklopu Mreže festivala Jadranske regije, bit će održan online na ondevmand.kinomeetingpoint.ba i ujedno predstavlja proljetna izdanja svakog od festivala.

U programu festivala su nagrađivani filmovi, od kojih su neki bili u programima filmskih festivala u Cannesu, Veneciji, Sarajevu i Berlinu, održanih online ili u izmijenjenoj formi uslijed pandemije, kao i dva jugoslavenska klasika.

Hrcko i Kužiš?! Natječaj za poeziju i prozu

SUBOTICA – Dječji i omladinski časopisi *Hrcko* i *Kužiš?!* raspisali su natječaj za literarne radove pod sloganom: »Budi pisac, pjesnik budi / Nek riječi polete iz grudi, u sebi maštu probudi!«.

Radovi (pjesma, proza u obliku kratke priče) mogu biti pisani hrvatskim standardnim jezikom, te mjesnim hrvatskim govorima (bunjevačka i šokačka ikavica).

Pjesme ili priče šalju se na e-maile: hrcko@hrvatskarijec.rs ili kuzis07@gmail.com.

Prvi rok za slanje radova je kraj školske godine, a drugi do 20. rujna 2021. godine.

Autori najboljih radova bit će nagrađeni na *Danima hrvatske knjige i riječi – danima Balinta Vujkova* u listopadu. Čeka vas iznenađenje!

Uz svoj rad(ove) potrebno je poslati sljedeće podatke: ime i prezime, razred, naziv škole i mjesta, ime i prezime učitelja, nastavnika ili profesora (mentora).

Organizatori natječaja su: NIU Hrvatska riječ, Hrvatsko nacionalno vijeće, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatska čitaonica Subotica.

Osnutak Hrvatske čitaonice u Zemunu, Nevenovo sijelo u Subotici

3. travnja 1910. – Naše novine pišu da je 31. ožujka za tavankutskog župnika izabran **Grgo Romić**, bivši kape-lan u Čikuzdi (Sükösd, danas u Mađarskoj), rodом iz Subotice.

4. travnja 1886. – *Szabadság* izražava svoje čuđenje nad činjenicom da ni nakon 10 godina subotički veliki župan **Aurel Mukić** još uvijek ništa nije poduzeo protiv **Laze** i **Age Mamužića**, iako su i mjesni i prijestolnički listovi ustvrdili da su obojica u međuvremenu osnivanjem Pučke kase u Subotici napravili jaz između Bunjevaca (Hrvata) i Mađara.

5. travnja 1940. – *Subotičke novine* tvrde da Gradsko poglavarstvo u Novom Sadu prilikom dodjele financijske potpore raznim društvima i ustanovama nije uzela u ob-zir da u Novom Sadu živi skoro 6000 Hrvata, koji također imaju svoju društva. Poglavarstvo je dodijelilo Matici srp-skoj 24000 din., Matici hrvatskoj 300 din., Ruskoj matici 1500 din, Društvu naprednih žena 200 din., Češkom kul-turnom udruženju 2000 din., a Udruženju četnika 1000 din.

6. travnja 1912. – *Mitrovački glasnik* piše da će đako-vački biskup dr. **Ivan Krapac** poći početkom svibnja u Srijem da ondje podijeli sv. Potvrdu i upozna se s tamoš-njih narodom i krajem. Putovat će željeznicom i kolima. Pohodit će Petrovaradin i Zemun. U Zemunu će podijeliti sv. Potvrdu i katolicima iz Beograda.

6. travnja 1912. – *Mitrovački glasnik* piše da u Mitrovici diletanti tamošnjeg Hrvatskog kulturnog društva **Nada** priređuju na drugi dan Uskrsa (8. travnja) diletantsku predstavu u dvorani Stare Pivare. Predstaviti će predsta-vu *Dvije nećakinje umjesto jedne* i *Pere Tamburica*.

6. travnja 1940. – *Hrvatski dnevnik* piše da je nedavno održana sjednica kotarske organizacije Hrvatske seljač-ke stranke u Šidu pod predsjedanjem **Ivana Đurića** i u prisutnosti narodnog zastupnika **Živana Kuvezdića**.

7. travnja 1906. – *Fruškogorac* piše da je 18. veljače u Zemunu održana osnivačka skupština Hrvatske čita-onice. Predsjednikom je izabran profesor **Janko Plani-nac**, podpredsjednikom duhovnik bolnice veleč. **Filip Kicošević**, tajnikom gradski tajnik **Vladimir Cesar**, a blagajnikom poštanski i brzojavni službenik **Antun Do-jić**. U upravni odbor su pored njih još ušli: učiteljica **Štefa Berger**, profesor dr. **Krunoslav Babić**, carinski službe-nik **Rudolf Balzer**, profesor **Luka Ciprijanović** i učitelj **Franjo Peršić**. Odborskim zamjenicima su izabrani ko-

Hrvatska čitaonica u Zemunu. Javlja ju nam iz Zemuna: U našem gradu ustrojena je „Hrvatska čitaonica“. I. glavna skupština od-držana je 18. veljače o. g. te je izabran predsjednikom g. profesor Janko Planinac, odbornicima: gđjica Štefa Berger, učiteljica i gg. dr. Krunoslav Babić, profesor, Rudolf Balzer, carinski oficijal, Vladimir Cesar, grad-ski tajnik, Luka Ciprijanović, profesor, Antun Gjoić, poštanski i brzojavni oficijal, Filip Kicošević, duhovnik bolnice i Franjo Peršić, učitelj. Odborskim zamjenicima izabrani su gg. kotarski veterinar Ernest Podaubsky i računarski oficijal Josip Šlothauer, a u nad-zorni odbor gg. prepošt M. Strac, ljekarnik Ferdo Žiga i ravnatelj vodne zadruge za isušenje jugo-istočnog Srijema Hinko Müller, inžinir. Iza glavne skupštine konstituirao se je odbor, izabравši podpredsjednikom veleč. g. Filipa Kicoševića, tajnikom g. Vladimira Ce-sara, a blagajnikom g. Antuna Gjoića. Či-taonica otvorena je 18. ožujka o. g. prigodnim svečanim slovom predsjednika uz mnogo-

tarski veterinar **Ernest Podaubsky** i računarski službe-nik **Josip Šlothauer**. U nadzorni odbor su ušli prepošt **M. Strac**, ljekarnik **Ferdo Žiga** i ravnatelj vodne zadruge za isušenje jugoistočnog Srijema **Hinko Müller**.

7. travnja 1906. – *Fruškogorac* donosi predstavku žitelja općine Kamenica hrvatskom banu **Teodoru Pejačeviću** u vezi s gradnjom planirane željeznice Beočin-Petrova-radin-Novi Sad.

8. travnja 1922. – *Neven* piše da je 2. travnja Prosvjetno društvo *Neven* iz Subotice održalo 13. sijelo. Dr. **Matej Jankač** je pjevao uz pratnju na klaviru dr. **Mihovila Ka-taneca**, gimnazijski profesor **Ivan Vojnić Tunić** je spra-vama prikazao osnovne pojmove elektriciteta, a **Zora Kubatović** je odsvirala na klaviru nekoliko pjesama. Na koncu su govorili slavenski narodni zastupnici **Šušnik** i **Žebot** o prosvjetnim prilikama u Sloveniji.

9. travnja 1921. – *Subotičke novine* prenose izjavu pred-sjednika Slovenske ludske stranke, **Antuna Korošca** o aktualnoj političkoj situaciji u Kraljevini SHS, te o dopri-nosu Bunjevačke-šokačke stranke i bunjevačkih Hrvata općenito borbi protiv centralizma: »Kod Hrvata je kuraža porasla na nevidjeni stepen. Primjer su nam Bunjevci. Opazio sam, da je kod njih razvijena hrvatska svijest isto tako kao u Hrvatskoj.«

»Godine novog preporoda«: 50 godina od antologija poezije i proze bunjevačkih Hrvata Geze Kikića

PRVI reprezentativni IZBOR

Obje su antologije objavljene iste godine – 1971., u nakladi Matice hrvatske. U njima je Kikić kritički sumjerio i stručno predstavio najviše domete poetskog i proznog stvaralaštva bunjevačkih Hrvata od samih početaka pa do druge polovice XX. stoljeća

O pće je poznata činjenica da književnost bunjevačkih Hrvata u Vojvodini postoji, što na narodnom jeziku, što na hrvatskom književnom jeziku, više stoljeća. Osim toga, ona je bogata i u svakom drugom smislu – i po književnim rodovima i po vrstama, i po tematskim i motivskim sklopovima, i po estetskim i umjetničkim dosezima... Pa ipak, izuzmu li se kratka razdoblja između dvaju svjetskih ratova te ono neposredno nakon Drugoga svjetskoga rata i 70-ih godina XX. stoljeća, do 1990. godine hrvatska književnost u Vojvodini, čiji stожerni dio predstavlja književnost najbrojnijeg subetničkog dijela ovdašnjih Hrvata – Bunjevaca, nije imala niti jedan ozbiljniji strukturalni činitelj.

Preciznije rečeno, sve vrijeme u vojvođanskim Hrvata nisu postojale nakladničke kuće u vlastitome posjedu, kao ni časopis kojeg bi uređivali. Nije bilo kontinuirane socijalizacije mladih literata, a ustrojeno i obrazovano čitateljstvo je bilo nevidljivo. O kritičkoj recepciji te o procesima i institucijama kanonizacija može se sanjati čak i danas. Stoga se ovaj dio hrvatske književnosti znade imenovati kao književnost koja je uvelike zatomljena i kao književnost brojnih diskontinuiteta.

Prva sumjeravanja

U takvoj situaciji, spomenuti ukaz o kanonizaciji – rad na usustavljanju i vrednovanju književnoga stvaralaštva vojvođanskih Hrvata – odvijao se izvan sukladnog institucionalnog okvira. Stoga je jasno zašto su prvi koraci u valorizaciji bila djela prijegornoga rada pojedinaca, koji su djelovali izvan institucija. U tomu također valja tražiti razloga zašto se ono javlja relativno kasno – prve ozbiljnije rezultate vrednovanja i sumarnog prikazivanja imamo u

vrijeme Hrvatskoga proljeća, dakle tek 70-ih godina XX. stoljeća! Među njima najviše se, nedvojbeno, ističu opusi kulturnog povjesničara dr. sc. **Ante Sekulića** i profesora književnosti **Geze Kikića**. Istina, dio pripremnih poslova učinili su prije njih **Matija Evetović** i **Ivan Kujundžić**.

I dok je Ante Sekulić svojim djelom *Književnost bačkih Hrvata*, objavljeno kao posebno izdanje zagrebačkog časopisa *Kritika* 1970. godine, u kronologijskom slijedu prikazao povijest ove, kako će Kikić reći godinu dana kasnije, »regionalne hrvatske književnosti«, dotle će Geza Kikić sačiniti prvi reprezentativni, to jest antologijski, izbor iz njihove književnosti. Taj je izbor objavio u dvije do danas, po kvaliteti i svrsi, nenadmašene antologije, koje su tiskane prije točno 50 godina.

Ovdje ćemo reći da se antologijom imenuju zbirke odabranih, obično reprezentativnih književnih djela, koje priređuju jedan ili više autora, najčešće prema vrsti književnoga stvaralaštva, razdoblju i sl., a određene su također i nacionalnim, jezičnim ili zemljopisnim okvirima. Iako su u načelu subjektivan izbor priređivača, antologije teže udovoljiti kriterijima preglednosti i kvalitete sadržaja, to jest moraju pratiti utvrđeni estetski normativni okvir.

Kikić – prvi suvremeni antologičar

Valja istaknuti da u književnosti Hrvata u Vojvodini antologije nisu bile objavljivane često, a prve se objavljuju relativno kasno – tek u drugoj polovici XX. stoljeća. Riječ je, kako je napomenuto, o Kikićevim djelima – *Antologija poezije bunjevačkih Hrvata* i *Antologija proze bunjevačkih Hrvata*. Obje su objavljene iste godine – 1971., u nakladi Matice hrvatske, u ediciji *Odabrana djela bačkih Hrvata*, čiji je urednik bio **Vlatko Pavletić**. U njima je Ki-

kić kritički sumjerio i stručno predstavio najviše domete poetskog i proznog stvaralaštva bunjevačkih Hrvata od samih početaka pa do druge polovice XX. stoljeća.

Njihov je priređivač samozatajni profesor književnosti iz Subotice Geza Kikić. Rođen je u Subotici 15. rujna 1925. godine. Osnovnu i srednju školu pohađa u Subotici, a nakon Drugog svjetskog rata završava studij srpskohrvatskog jezika i književnosti na Filološkom fakultetu u Beogradu. Kao profesor radi u školama u nekoliko mjesta u bivšoj Jugoslaviji, a 1965. se vraća u Suboticu te se posvećuje proučavanju književne povijesti bunjevačkih Hrvata. Nakon sloma Hrvatskoga proljeća i posljedica koje su uslijedile u Subotici, biva sklonjen iz javnog života, uz zabranu javnoga djelovanja. Slično kao i jedan značajan broj tadašnjih stradalnika, odlučio je trajno napustiti Suboticu! Godine 1976. preselio se u Hrvatsku. Za ostatak života više nije surađivao niti komunicirao s ljudima iz zavičaja. Zašto, ostaje tajnom! Umro je u Dubrovniku 22. ožujka 2002.

Geza Kikić je bio među prvima koji je kritički i stručno iščitao cjelokupnu književnu baštinu bunjevačkih Hrvata – spomenute su antologije posljedica njegovih višegodišnjih književno-znanstvenih istraživanja mjesne hrvatske književne povijesti. Dakle, od one koja je uspostavljena

koncem XVII. stoljeća među franjevcima Bosne Srebrene pa do književnosti koja se odvijala pred njegovim očima nakon Drugog svjetskoga rata i koju su producirali angažirani ljevičari. Znajući, pak, da je Geza Kikić sastavio još dva izbora – *Antologiju kritike bunjevačkih Hrvata* i *Antologiju dramskih tekstova bunjevačkih Hrvata* – možemo sa sigurnošću ustvrditi da je njegovo »čitanje« književne baštine Hrvata na istoku hrvatskog etničkog prostora bilo cjelovito. Prava je šteta što posljednje dvije nikada nisu objavljene – premda su predane istome nakladniku za objavu, one do danas nisu tiskane, a o sudbini rukopisa se ništa ne zna.

Antologija pjesništva

Struktura obiju objavljenih Kikićevih antologija jest sljedeće: na početku je uvodna književno-povijesna studija, zatim slijedi kratki književno-kritički prikaz, uz osnovne bibliografske podatke, zastupljenog autora, a na koncu imamo reprezentativni izbor iz njegova opusa. Tako antologija pjesništva počinje studijom *Regionalna književnost bunjevačkih Hrvata*, nakon čega slijedi kratak prikaz i izbor iz bunjevačke narodne poezije te pjesništva 34 ovdašnja pjesnika. Pri tomu, autorsko je pjesništvo pri-

ređeno u četiri veće cjeline, koje predstavljaju Kikićevu periodizaciju povijesti književnosti bunjevačkih Hrvata.

Nakon bloka narodnih pjesama, zagonetki, poslovice i izreka, Kikić izrazom *Kačićevim stazama* imenuje najranije razdoblje pjesništva među ovdašnjim Hrvatima, veže se uz XVIII. stoljeće, a predstavljeno je izborom iz pjesništva franjevac **Mirka Pavića** i **Grgura Peštalića**. *Kolo bunjevačkih preporoditelja* naziv je druge cjeline i odnosi se na autore koji su djelovali koncem XIX. i početkom XX. stoljeća – **Blaža Modrošića**, **Šime Ivića**, **Stjepana Vujevića**, **Josipa Jukića Manića**, **Stjepana Grgića Krunoslava**, **Ante Evetovića Miroljuba**, **Nikolu Kujundžića**, **Stanišu Neorčića**, **Blaška Rajića** i **Ivana Petreša Čudomila**. Razdoblje između dvaju svjetskih ratova Kikić je nazvao *Svjedočanstvo borbe i nadanja*, a čini ga pjesništvo **Josipa Vukovića Đide**, **Lazara Stipića**, **Matije Evetovića**, **Petra Pekića**, **Josipa Šokčića**, **Ljudevita Vujkovića Lamića**, **Blaška Vojnića Hajduka**, **Balinta Vujkova**, **Franje Bašića**, **Marka Peića** i **Alekse Kokića**. Posljednji dio, *Nebom novih maštanja*, u vremenskom smislu pokriva pjesništvo bunjevačkih Hrvata nakon II. svjetskog rata, koje je predstavljeno pjesmama **Ivana Prčića**, **Luke Stantića**, **Jakova Kopilovića**, **Ante Sekulića**, **Pavla Bačića**, **Lazara Merkovića**, **Jakova Orčića**, **Ante Zolnaića**, **Ivana Pančića**, **Petka Vojnića Purčara** i **Petra Vukova**.

Antologija proze

Jednaku strukturu ima i antologija proze: nakon uvodnih studija *O kulturno-političkim uvjetima razvoja književnosti bačkih Hrvata* i *Na povijesnim vrelima hrvatske (bunjevačke) narodne pripovijetke*, slijede izbori od dvadesetak bunjevačkih narodnih pripovijedaka te iz stvaralaštva 31 prozaiste. Posljednje je podijeljeno u tri cjeline, koje se također odnose na tri povijesna razdoblja. U dijelu *Svijetlim stranicama preporodne književnosti* Kikić donosi prikaze iz opusa autora koji su u književnom životu djelovali od 70-ih godina XIX. stoljeća do I. svjetskoga rata – **Ivana Antunovića**, **Blaža Modrošića**, **Mije Mandića**, **Bariše Matkovića**, **Matije Išpanovića**, **Jesse Kujundžića**, **Nikole Kujundžića**, **Stjepana Grgića**, **Ivana Vujića** i **Stipana Radoša**.

Cjelina *Istine i poruke o minulim danima* odnosi se na vrijeme između dvaju svjetskih ratova, a zastupljeni su dijelovi iz proze **Pavla Bašića Palkovića**, **Ivana Petreša**, **Blaška Rajića**, **Petra Pekića**, **Ljudevita Vujkovića Lamića**, **Ive Prčića**, **Mare Malagurski Đorđević**, **Marice Vujković**, **Balinta Vujkova**, **Alekse Kokića**, **Ivana Tikvickog** i **Ivana Kujundžića**. Na koncu, *Na stazama novih traganja* naziv je cjeline s antologijskim izborom iz proznog stvaralaštva bunjevačkih Hrvata nakon II. svjetskog rata sljedećih autora: **Marka Peića**, **Josipa Pašića**, **Vladislava Kopunovića**, **Antuna Pejića**, **Lazara Merkovića**, **Josipa Klarskog**, **Pavla Bačića**, **Petra Šarčevića** i **Petka Vojnića Purčara**.

Antologije nakon Kikićevih

Koncem XX. stoljeća, objavljena je treća antologija iz književnosti bunjevačkih Hrvata – riječ je o tematskom broju časopisa *Korabljica : prinosi za povijest književnosti u Hrvata*, pod nazivom *Lipe riči – iz književnosti bunjevačkih Hrvata* (Zagreb, godište II., br. 2, 1994.). Uredio ju je **Stjepan Sučić**, a sadrži izbor iz suvremenog pjesničkog i proznog stvaralaštva bunjevačkih Hrvata s prilozima 21 književnika iz XX. stoljeća.

Roman u književnosti Hrvata u Vojvodini objavljen je u svesci 3-4 za 2008. osječkog časopisa *Književna revija*. Osim uvodnoga teksta priređivača, urednika nakladničke djelatnosti u NIU *Hrvatska riječ* **Milovana Mikovića**, u izboru romana u književnosti vojvođanskih Hrvata zastupljena su djela 26 autora, koja su nastala mahom u Bačkoj i djelomice u Srijemu od 1875. do početka XXI. stoljeća. U antologiji je objavljen i 31 ulomak iz romana pisaca Hrvata iz Vojvodine. Izbor je opremljen biobibliografskom bilješkom o autorima, kao i kronološkom tablicama objavljivanja romana.

Godine 2011. objavljene su još dvije antologije u časopisima. **Tomislav Žigmanov** sačinio je antologijski izbor iz suvremenog pjesništva vojvođanskih Hrvata za antologiju poezije pjesnika nacionalnih manjina i etničkih zajednica *Trajnik* (Smederevo, 2009.) – u njoj je zastupljeno 20 hrvatskih pjesnika iz Vojvodine s 58 pjesama. U proljeće 2011. u Zagrebu je iz tiska izašao dvobroj 5-6/2010. časopisa Matice hrvatske za književnost umjetnost i kulturu *Kolo*, u kojemu je *Tema broja* posvećena suvremenom pjesništvu vojvođanskih Hrvata. Sam izbor, kratki predgovor i prateće bio-bibliografske jedinice sačinio je ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata – **Tomislav Žigmanov**, a zastupljeno 20 hrvatskih pjesnika iz Vojvodine sa 73 pjesme. U trobroju 01-03 za 2011. časopisa ogranka Matice hrvatske iz Siska *Riječi* objavljen je izbor iz suvremenog književnog stvaralaštva Hrvata u Vojvodini. Riječ je antologijskom izboru u kojem je zastupljeno pjesništvo, zatim prozno stvaralaštvo (roman, kratke priče, drame), te eseji, književna kritika te jedno djelo iz književne povijesti, čiji autori pripadaju novom naraštaju hrvatskih književnika u Vojvodini. Izbor je također sačinio **Tomislav Žigmanov**.

Planskim djelovanjem naklade Novinsko-izdavačke ustanove *Hrvatska riječ* u drugom desetljeću XX. stoljeća učinjen je ključni iskorak u razvoju antologijske prakse u književnosti vojvođanskih Hrvata. Najprije je vlč. **Lazar Novaković** priredio izbor iz suvremene duhovne lirike Hrvata u Vojvodini *Odsjaji Ljubavi* (Subotica, 2015.). Uslijedili su zatim izbori kratkih priča **Vladana Čuture** *Suvremena vojvođansko-hrvatska kratka priča* i pjesništva na prijelazu tisućljeća **Tomislava Žigmanova** *U beskrajima zemlje i neba* (Subotica, 2016.). Na koncu, **Katarina Čeliković** je priredila antologijski izbor iz suvremene proze za djecu i mlade Hrvata u Vojvodini *Avanture za male i velike* (Subotica, 2017.).

Tomislav Žigmanov

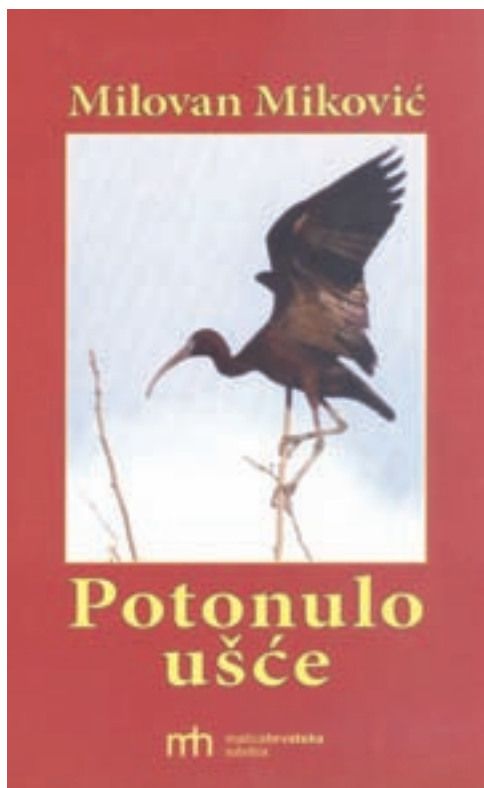
Nova knjiga: Milovan Miković, *Potonulo ušće*, Matica hrvatska Subotica, 2020.

Tamne mrlje u sjećanju Grada

U nakladi Matice hrvatske Subotica objavljen je roman *Potonulo ušće* subotičkog književnika **Milovana Mikovića**. U pitanju je posljednji dio njegove romaneskne trilogije *Limes* (prethodnice su *Otići nekamo* i *Nocturno*) koja predstavlja svojevrsnu kroniku urbicida Subotice, odnosno Slobodnog kraljevskog kotar grada kako ju se u tekstu naziva. Trilogija je građena desetljećima a njezini dijelovi su objavljivani u književnoj periodici.

Kako u pogovoru bilježi recenzentica **Klara Dulić Ševčić**, iako kronološki posljednji, roman *Potonulo ušće* prvi je u nizu trilogije. U romanu se, kako dalje navodi, nastoje prikazati izvjesne tamne mrlje u sjećanju Grada, ona »nedovoljno zapamćena, neosvijetljena mjesta koja su davno prešla u legendu, a iz legende pravo u zaborav«.

»Romani trilogije *Limes*, s posebnim naglaskom na *Potonulo ušće*, vrlo su ljekoviti za čitatelja jer izvlače na videlo zatranu povijest iz koje se često

mogu čitati i razmatrati i očuvane naslage različitih kolektivnih trauma, osobnih priča povezanih sa sudbinom Grada. Najprimamljivije, poput omamljujuće i otrovne pjesme sirena djeluje upravo kob, usud koji ljude goni da neprestano kroz povijest čine ono što ne bi htjeli činiti, a iz čega tako živo izbija njihova prava ljudska priroda, koju ne mogu prekriti naslage vremena. U stalnome ispitivanju vremena, u zaranjanju u njegove dubine i širine, čovjek postaje svjesniji da je to knjiga u kojoj pobjednici izgledaju baš isto kao i gubitnici, sve dok se s njih ne skine vrijeme i ostane samo – čovjek, onakav kakav je zamišljen i stvoren te onakav kakav je uspio i stigao postati«, navodi Dulić Ševčić.

Roman *Potonulo ušće* se može kupiti u subotičkoj knjižari *Danilo Kiš*, a cijena je 500 dinara.

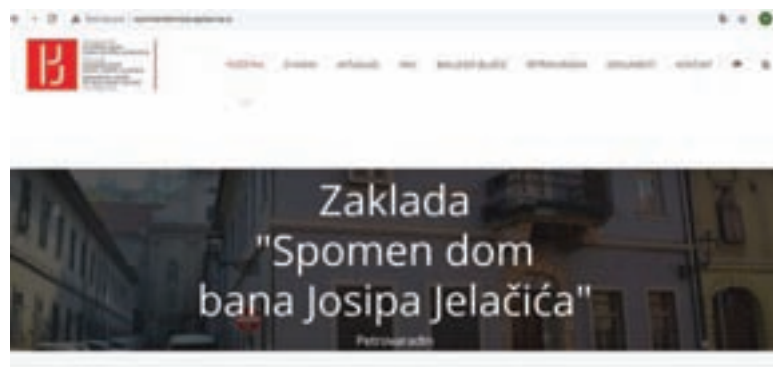
D. B. P.

Spomen-dom bana Josipa Jelačića

Internetska stranica zaklade

Zaklada *Spomen-dom bana Josipa Jelačića* iz Petrovaradina pokrenula je svoju internetsku stranicu – www.spomendombanajelacica.rs. Stranica ima jednostavnu prezentacijsku strukturu. Predstavlja samu Zakladu, ciljeve osnivanja, upravitelja, predsjednika i članove Upravnog odbora, te osnivača (Hrvatsko nacionalno vijeće). U istoj cjelini su i dokumenta koji prikazuju izvješća o radu i aktivnostima tijekom prethodne godine. Potporne rubrike predstavljaju osobu bana Jelačića, po kojoj je Zaklada imenovana, i u čijoj rodnoj kući je njezino sjedište, te Petrovaradin i Hrvate koji su živjeli i žive u njemu. Rubrika *Aktualno* donosi pregled aktivnosti Zaklade.

»Aktivna web stranica je ne samo neophodan vid komunikacije nego i jasno vidljiv prikaz rada Zaklade, oso-

bito u periodu čekanja na početak obnove njena sjedišta«, kaže upravitelj Zaklade dr. **Darko Polić**.

Sadržaji su za sada dostupni na hrvatskom jeziku, uz sažetak na engleskom, a očekuje se da će uskoro biti dostupni u punom obimu i na srpskom jeziku.

M. T.

Subotički biskup podržao stav Srpske pravoslavne crkve o prijedlogu Zakona o istospolnim zajednicama

Jasni stav Crkve

Stoga Crkva nikada nije, niti sada može, niti će ikada moći blagoslivljati istospolne zajednice i izjednačavati ih s bračnom zajednicom muškarca i žene

Subotički biskup mons. **Slavko Večerin** pružio je podršku stavu Svetog arhijerejskog sinoda Srpske pravoslavne crkve, koji je izrazio protivljenje prijedlogu Zakona o istospolnim zajednicama u Srbiji, prema kojem bi se istospolnim parovima u budućnosti omogućilo sklapanje građanskog braka.

U priopćenju Subotičke biskupije, koji potpisuje biskup Večerin, stoji:

»Želimo ostati vjerni Božjem naumu o braku, odnosno o muškarcu i ženi koji je izražen i zapisan na prvim stranicama Svetoga pisma: Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih (Post 1,27). A na drugom mjestu stoji: Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu i bit će njih dvoje jedno tijelo (Post 2,24). Time je jasno naznačio da je brak zajednica muškarca i žene koju Bog blagoslivlja i određuje joj jasnu svrhu: I blagoslovi ih Bog i reče im: Plodite se, i množite, i napunite zemlju, i sebi je podložite! (Post 1,28) Stoga Crkva nikada nije, niti sada može, niti će ikada moći blagoslivljati istospolne zajednice i izjednačavati ih s bračnom zajednicom muškarca i žene, koju je Krist Gospodin uzdigao na dostojanstvo sakramenta ženidbe.

Ovakav stav nedavno je potvrdila i Sveta Stolica u dokumentu Kongregacije za nauk vjere 'Responsum' (odgovor) kojim odgovara na upit i izraženu sumnju glede

blagoslova zajednica istoga spola. Kongregacija za nauk vjere dala je negativan odgovor na mogućnost blagoslova istospolnih parova: 'Crkva nema niti može raspolagati ovlašću blagoslivljanja istospolnih zajednica. Te se blagoslove zato valja smatrati nedopuštenima', navodi vatikanska agencija *Vatican News*. Zato Kongregacija ističe da svećenicima nije dopušteno blagoslivljati homoseksualne parove koji traže neku vrstu vjerskog priznavanja svoje zajednice.

U tom smislu smatramo da bi donošenje Zakona o istospolnim zajednicama, u predloženom obliku, bilo vrlo štetno za budućnost cjelokupne društvene zajednice u R. Srbiji. Takvim Zakonom bi se – kako se to također navodi u priopćenju Svetog arhijerejskog sinoda – diskriminirala bračna zajednica i sama obitelj, kao kršćanska i Zakonom zaštićena vrijednost.

Zato izražavamo nadu da prijedlog Zakona u ovom obliku neće biti prihvaćen nego da će se u skupštinskoj raspravi pronaći drugi adekvatni načini da se osobama koje žive u takvim zajednicama osiguraju nužna prava i mimo izjednačavanja s tradicionalnim i kršćanskim bračnim i obiteljskim zajednicama.

Istovremeno pak ističemo da niti jedna osoba ne smije biti izložena bilo kakvoj vrsti diskriminacije zbog svojih uvjerenja ili stanja, pa tako niti zbog homoseksualne orijentacije.«

Čuvari Božjeg groba u Srijemu

Na Veliku subotu, 3. travnja, obrede vazmenog bdjenja u srijemskoj prvostolnoj crkvi sveti Dimitrije, đakon i mučenik, predvodio je župnik srijemskomitrovački mons. **Eduard Španović**.

Od ranog jutra u dvorištu prvostolne crkve okupili su se čuvari Božjeg groba i započeli sa stražom što se nastavilo do vazmenog bdjenja. Straža se kod Božjeg groba izmjenjivala svakih 20 minuta, predvođena tzv. razvodnikom straže. Za primijetiti je da se mladići veoma rado odazivaju na stražarenje kod Božjeg groba, a sve je veća pojava straže u generacijskom naslijeđu. U ovom trenutku postoje aktivni stražari od pradjeda do prauka, te se pokazalo da se ova tradicija najbolje prenosi s koljena na koljeno, odnosno s oca na sina.

Vjerska služba u vojsci

Dana 31. ožujka navršilo se deset godina od kako je, Uredbom o vršenju vjerske službe u Vojsci Srbije, u sastav obrane u Srbiji uvedena duhovna skrb za njene pripadnike, članove tradicionalnih crkava i vjerskih zajednica, pa tako i za vjernike katolike.

Tom su uredbom određena međusobna prava i dužnosti kako bi se zadovoljile potrebe osoba angažiranih u Vojsci Srbije. Katolička crkva u službi u Vojsci Srbije ima jednoga svećenika – vojnoga kapelana don **Gorana Avramova**, svećenika Beogradske nadbiskupije. Za liturgijske potrebe opremljene su dvije vojne kapele: u vojarni *Banjica* u Beogradu kapela Božjega Milosrđa, a u vojarni *Bačka* u Bačkoj Topoli kapela Gospe od brze pomoći.

Novi broj Zvonika

Iz tiska je izašao novi broj katoličkog mjesečnika *Zvonik* koji se po cijeni od 150 dinara može nabaviti u svim crkvama diljem Vojvodine.

U susret blagdanima

9. travnja – Marija Kleofina
11. travnja – 2. Uskrsna nedjelja (Bijela)
12. travnja – Julije, Viktor
13. travnja – Martin I.
15. travnja – Damjan, Anastazija

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Vjera

Središnja tema Božje riječi druge vasmene nedjelje je vjera. Na vjeru se uvijek nadovezuju ljubav prema Bogu i bližnjemu te poštivanje Božjih zapovijedi. Te tri stvarnosti ne mogu postojati jedna bez druge, te ukoliko manjka jedna, i ove druge dvije nisu onakve kakve trebaju biti.

Sumnja

Vjera, ljubav i poštivanje Božjih zapovijedi idu uvijek zajedno. Vjera je ta iz koje druge dvije proizlaze. Gdje nema vjere, manjka ljubavi i zapovijedi se ne čuvaju. No, vjerovati nije lako, jer mnogo je toga što čovjeka odvraća od vjere. Nije nužno da čovjek živi u nevjerničkom okruženju, pa da prestane biti vjernik. Čovjek je racionalno biće, u svemu traži logiku i smisao, a vjera ide onkraj toga dvoga, jer Bog se ne može ograničiti na ljudske zakone koji podliježu logici. Zato Boga ne možemo prihvatiti razumom, tj. možemo samo djelić njega, što nije dovoljno. Da bismo Boga prihvatili potrebna je vjera.

No, sumnje koje dolaze od strane razuma ne smiju nas bacati u očaj, jer je normalno da čovjek razmišlja i propituje. Ali ne smijemo dopustiti da sumnje pobijede vjeru nego treba biti upravo suprotno: vjerom trebamo odagnati sumnje. Kada su žene javile učenicima da je grob prazan i da je Isus uskrsnuo, nisu odmah povjerovali nego je vjera postala snažna tek kada im se ukazao. Još je slikovitiji primjer apostola Tome, koji je zbog svoje sumnje ostao zapamćen kao nevjerni. Isus ga nije osudio zbog njegove nevjere nego mu se ukazao i pomogao mu da povjeruje. Ni nas ne osuđuje kada razumom pokušavamo proniknuti u tajne do kojih možemo doći samo vjerom. Ipak, trebamo imati naumu riječi koje je Isus rekao Tomi: »Blaženi koji ne vidješe, a vjeruju!« (Iv 20,29). Dakle, u vjeri je naše blaženstvo, blagoslov koji od Boga primamo. Stoga nemojmo u svemu tražiti razumska objašnjenja i logična rješenja nego vjerujemo u Boga, jer vjera je ta koja nas spašava.

Vjera pobjeđuje svijet

Ivan je u svojoj poslanici rekao: »I ovo je pobjeda što pobijedi svijet: vjera naša«

(1Iv 5,4). Mnoge potvrde u svetačkim životima imamo da je ovo što govori sv. Ivan istina. Vjerom su apostoli učinili čuda, proširili su Radosnu vijest do nakraj zemlje, što je i za moderno doba nevjerovatno postignuće. Vjerom su skromni redovnici mijenjali Crkvu kada je zapala u krize. Vjerom i mi možemo pobijediti svijet. Pobjeda vjere je kada ne dopustimo da nas svijet povuče za sobom u ono što je njoj protivno. Pobjeda je kada s povjerenjem u Boga prihvaćamo svoj križ i u njegove ruke stavljamo sve životne teškoće, a pobjeda je i kada se sjetimo zahvaljivati u trenucima životnih radosti.

Ljubav

Ivan u svojoj poslanici kaže: »Tko god vjeruje: 'Isus je Krist', od Boga je rođen. I tko god ljubi roditelja, ljubi i rođenoga. Po ovom znamo da ljubimo djecu Božju: kad Boga ljubimo i zapovijedi njegove vršimo« (1Iv 5,1). Dakle, uz vjeru uvijek ide ljubav prema Bogu i prema čovjeku. To nam se u teoriji čini tako logično, jer vjerovati Bogu i u Boga i ljubiti ga i prema ljudskim kriterijima neodjeljivo je. Takav nam je poredak poznat i iz naših međuljudskih odnosa. Ali kada ljubav treba provesti u praksi, tu se često spotičemo. Teško nam je ljubiti Boga, jer ako nemamo dovoljno vjere, on nam se čini dalek i apstraktan. A još nam je teže ljubiti bližnjega ako u njemu ne pronalazimo prijatelja. O tome nam upravo svjedoče Djela apostolska (usp. Dj 4,32-35). Pripadnici prve zajednice toliko su ozbiljno shvaćali Isusovu zapovijed ljubavi da su svoja imanja dijelili onima koji nemaju. To nam sada zvuči bajkovito, ali upravo je to slika ljubavi kakvu Isus želi da nasljedujemo. Ljubav ne poznaje granice, a što više vjerujemo više i ljubimo.

A uz vjeru i ljubav i zapovijedi Božje čuvamo, jer one za nas prestaju biti tek neki propisi prema kojima se trebamo vladati već postaju način kojim ćemo Kristu pokazati da mu pripadamo. Svaka zapovijed usmjerava čovjeka bliže Bogu i bližnjemu i za onoga koji ljubi, ona je logičan način ponašanja.

Ljudevit Vujković Lamić, filatelista i kolekcionar

Interesira me sve o Subotici

U pripremi za priču o doajenu subotičke filatelije i jednom od najraznovrsnijih kolekcionara Subotice zamolio sam **Ljudevita Vujkovića Lamića** da pokuša tematski sažeti sve što je sakupljao tijekom proteklih desetljeća. Marljiv i pedantan, dočekao me je s isprintanim papirom na kome je bilo naredano čak 26 različitih sakupljačkih odrednica. Naravno, kako sam uvijek i ističe, na prvom mjestu je filatelija, a potom slijedi impresivni niz starih knjiga, periodike, novina, razglednica sve do tematiziranih pisanih svjedočanstava o *Dužijanci*, *Prelu* i naravno subotičkom sportskom ponosu – *NK Bački*. Dan je bio lijep i sunčan, sjeli smo na njegovu zastakljenu zimsku terasu i započeli priču o pasiji kojoj je posvetio gotovo cijeli svoj život.

Marke po avliji

Još kao dječarac Ljudevit, poznatiji pod nadimkom **Moco** (kojeg je naslijedio od svoga oca **Ljudevita** starijeg), zavelo je marke koje je njegov otac, također strastveni filatelista, godinama sakupljao. Volio ih je gledati i igrati se s njima, a poput pravog kolekcionara morao ih je jednom i pokazati svom susjedu **Imreu Bartosu**, a kako je puhao jak vjeter uskoro je maraka bilo svuda po avliji. Naš sugovornik se iskreno nasmijao i priznao kako je za ovaj pothvat bio i »adekvatno pedagoški nagrađen« od ljutitog oca.

»Filateliju sam zarana zavolio i ostao, do današnjih dana, omađijan svijetom poštanskih i svih ostalih prigodnih maraka. U duhu ove svoje najveće pasije s ponosom čuvam brojne pisane tragove njenog egzistiranja na ovim prostorima. Primjerice, tu je kompletan bilten Saveza filatelista Vojvodine, kompleti izdanja lista *Filatelista* (Beograd) od četrdesetih do devedesetih godina prošloga stoljeća, izdanja *Filatelističkog glasnika* koji su od 1946. godine izdavani u Subotici, kao i jedna od pet sačuvanih maraka tiskanih 11. listopada 1944. godine u spomen na oslobođenje Subotice,«

Subotica

Kao što smo već u uvodu ove zanimljive priče o kolekcionarstvu naveli, zbirka Ljudevita Vujkovića Lamića nema šta nema. Ali, i pored te šarolikosti ipak mora biti nečega što mu je srcu bliže.

»Pored maraka, nekako su mi najbliže razglednice Subotice i sve o mome rodnom gradu. Već zarana sam se zainteresirao za povijest najvećeg grada na sjeveru Bačke i nakon toliko godina posvećenosti slobodan sam reći kako sebe smatram dobrim poznavateljem njegove prošlosti. Naravno, ne u toj mjeri poput profesionalnih gradskih povjesničara, ali svojim entuzijazmom i predanošću nastojim svakim novim danom upotpunjivati svoje znanje.«

A upravo sva protekla desetljeća marljivog prikupljanja stvorila su vrijednu povijesno-arhivsku građu u kojoj se nalaze i pojedini zbilja važni raritetni materijali.

»Imam 42 dokumenta o Kulturno-prosvjetnoj zajednici, osnovanoj 1936. godine od strane vlč. **Blaška Rajića**, potom ratne materije TANK-a, originalni svezak s popisom 247 članova Seljačke sloge iz HSS-a (Stari Žednik) i još dosta toga. Takve stvari bi trebalo opisati i pretvoriti u stručni tekstualni zapis, ali ja nisam povjesničar. Ja sam samo zaljubljenik u kolekcionarstvo i čovjek koji je uvijek voljan pomoći u bilo kojem znanstvenom, istraživačkom ili stvaralačkom pothvatu.«

Sport

Ljudevit Vujković Lamić stariji rodonačelnik je subotičke atletike i osvajač brojnih vrijednih odličja na atletskim natjecanjima i njegov sin, Ljudevit mlađi, je danas ponositi čuvar obiteljske kolekcije.

Vrtna izložba

U povodu stogodišnjice rođenja svoga oca, Ljudevita mlađi je u dvorištu obiteljske kuće napravio vrtnu izložbu svih relevantnih detalja koji su obilježili bogatu sportsku i kolekcionarsku zaostavštinu. Više od tri stotine posjetitelja uveličalo je svojim dolaskom ovaj lijepi jubilej u čiji spomen je Moco mlađi uredio i izdao prigodnu knjigu.

»U kolekciji su svi očevi trofeji i diplome, a kako sam se i osobno bavio sportom kao atletski sudac, imam sačuvane i sve svoje diplome i plakete. Sport je oduvijek bio neraskidivi dio naše obitelji, još od vremena kada je moj otac počeo igrati nogomet u NK *Bačka*, a poslije se trajno prebacio na atletiku i zauvijek ostao u njoj. Iz tog vremena i datira povezanost moje obitelji s najstarijim nogometnim klubom u državi, a sačuvana arhivska građa iz brojnih desetljeća njegovog postojanja skromni je doprinos čuvanju od zaborava. U kolekciji imam mnogo toga sačuvanog, a kako **Kolozsi** piše: 'ostatak građe nalazi se u kolekciji Ljudevita Vujković Lamića'. Zbilja imam puno toga sačuvanoga, naravno ne kompletno, ali pojedini materijali su zbilja povijesno vrijedni.«

Mirovina

Dosta je godina sakupio Moco i za svojim pasom, ali mu osamdeset i koja ne predstavlja teret da i dalje neumorno

radi na obogaćivanju svoje kolekcionarske riznice.

»Financije su uvijek bile problem, a otkada sam u mirovini pogotovo. Novaca nikad dosta, a kolekcionarskih želja i previše. Zato ponekad i izbjegavam otići na kolekcionarske susrete, jer dođem u situaciju da bih želio nešto kupiti a jednostavno ne mogu. Kolekcionarstvo, naravno ono pravo i egzotično, je skup sport, jer ono što košta 10 ili 15 eura može sebi priuštiti gotovo svatko. Ali za vrijednije stvari se mora mnogo dublje posegnuti u džep. A umirovljenički džep nije baš, nažalost, previše dubok, jer prije svega treba namiriti režijske i nužne životne troškove.«

Na koncu, posve logično, nametnulo se pitanje. Dokle se mislite baviti kolekcionarstvom?

»Sakupljat ću i prikupljati građu dokle god mogu i zdravlje me bude služilo. A kad više ne budem mogao, gro moga materijala će otići u Povijesni arhiv grada Subotice. Jer, konačno, tamo mu je i povijesno mjesto.«

D. P.

Piše: Katarina Korponaić

Bilo je slobode na obalama...

Na slikama iz dalje prošlosti, prije stotinu i više godina, i muškarci i žene potpuno su pokriveni odjećom, obično svečanom, za tada poseban događaj kakav je bio čin fotografiranja. I na snimkama s obala paličkog jezera vidi se umjerenost u ogoljavanju u kupaće kostime koji više pokrivaju no što otkrivaju. Vrijeme ozbiljnosti i odmjerivosti u ponašanju – komentiramo iz kuta današnjice. Zapis iz prošlosti, međutim, prikazuje drugačiju sliku: nudizam nije produkt suvremenog vremena. Kupanje bez ikakve odjeće na obalama paličkog jezera opisano je, začudo, još u arhivskoj građi devetnaestog stoljeća! Arhivist **László Magyar** u *Palićkim šetnjama* (izdanje 2003., str. 17) piše: »Ljekovita svojstva jezerske vode bila su poznata još od kraja XVIII. stoljeća. Stanovnici Palića i okolice znali su za ovo još mnogo ranije. Ostalo je zabilježeno kako su na sjeverozapadni i zapad-

ni dio jezera zaprežnim kolima stizali brojni kupaći iz siromašnijih slojeva, ali je 'narodna' plaža, gdje je carovao i nudizam, na zahtjev vlasnika okolnih vila – zabranjena«.

Međutim, možda se nudizam svidio i posjetiteljima Palića u tim okolnim vilama, jer kupanje bez odjeće tema je i poslije 1850-ih. »Gradske vlasti će skinuti zabranu s nudizma i dozvoliti će ga, ali samo u okolici vila.« (!), piše László Magyar (str. 38).

Poslije više od stotinu godina, nudizam je opet dospio u centar pozornosti javnosti, kada je na Ženskom štrandu 1987. godine dio mola odvojen (vizualno) za kupaće bez odjeće. Time se nudizam s morskih obala preselio na jezersko kupalište, ali ne zadugo. Nudistička plaža zatvorena je »zbog protesta obučanih građana«, kako svjedoči tisak, potom su zaljubljenicima u kupanje bez odjeće obećana dva izdvojena splava na jezeru, ali je, ipak, sve brže-bolje gurnuto »pod tepih«, pa su za potomke i iz dvadesetog stoljeća ostale 'pristojne' fotografije.

Na Plitvicama

Na fotografiji je VII. a i VII. b razred Osnovne škole *Ivan Goran Kovačić* iz Sonte. Snimka je napravljena u proljeće 1963. na jednoj kaskadi slapova na Plitvičkim jezerima u Hrvatskoj. Ovo je bila ekskurzija u trajanju od tri dana, koja se smatrala većom ekskurzijom, jer učenici, generacije rođene 1949. nisu imali priliku ići na dužu ekskurziju od jednoga dana, do ove ekskurzije. Učitelji **Vida Igić** i **Jovan Anđelković** su bili razrednici. Pripreme su trajale dugo toga proljeća, jer trebalo je uvjeriti roditelje da financiraju, a izdaci nisu bili mali.

Mnogi učenici iz ova dva razreda ostali su prikraćeni za putovanje baš iz ovih razloga.

Putovalo se vlakom, koji je prometovao od Budimpešte do Beograda. U Sonti smo se ukrcali u večernjim satima i s presjedanjem u Vinkovcima, putovali cijelu noć. Mislite li možda da je netko prespavao noć? Ne, u vlaku cijele noći nitko nije ni trenuo, jer smo pjevali, zalazili u separee jedni kod drugih, uspoređivali kako je kod koga, divili se fotografijama iznad sjedišta. Svi smo ponijeli sendviče, ovaj put sa salamom i paštetom i to je bila kao poslastica, jer tih namirnica nije bilo u našoj svakodnevnoj ishrani, osim u školi za užinu, s tankim listićem salame i tanko namazane kriške kruha s paštetom. Pa, smo onda i isprobavali kakav je čiji sendvič, a imao je svatko i po makar jedan sok u torbi. Bilo je vrlo dinamično i razrednici su nas jedva obuzdavali.

U Zagreb smo stigli pred ručak. Bio je osunčan, svijetao, topao i kao takav osobno mi se zadržao u sjećanju do današnjih dana. Ručali smo na otvorenoj terasi jednog restorana. Razbaškarili smo se »kao gospoda«

oko stolova, po četvero. Konobari su dolazili s poslužavnicima punih posuda, koje su ličile na pokale, a iz njih se pušila mirisna para od juhe. Onako neispavani i prohladeni, svesrdno smo prionuli na mirisnu juhu, kao i na sve ostalo što je slijedilo, pa i desert. Bili smo tada zaista »društvo praznih tanjura«. Poslije ručka je slijedio obilazak Maksimirske šume. Nastavnici su se trudili objašnjavati vrste drveća i zelenila, povijest, ali mi smo hitali ka zoo-vrtu. Dok si rekao »piksla«, netko je imao povrijeđen kažiprst, jer mu se dopalo vabiti majmuna gurajući prst kroz rešetku. »Dogodio se« tu i prodavač sladoleda na štapiću, pa kad smo mi nahrupili, začas se ispraznio »dućan«. Neki su potrošili sav novac odmah, a izgubili iz vida da treba preživjeti još dva dana.

Na Plitvice smo stigli u sumrak. Brvnare u kojima se spavalo su bile na brijegu prekrivenom zimzelenim, mračnim drvećem. Bilo je jako hladno. Veselo smo zauzimali krevete »na kat«, pa je kanula i koja suza, jer nije se svakom svidao položaj postelje. Za večeru smo dobili tjesteninu s paštetom, koju nismo do tada probali, niti znali da »tisto može bit i sa paštetom«. Te noći nismo mnogo lumpovali, jer smo bili preumorni od neprospavane prethodne noći i nikad doživljenog, od istoga dana.

Ujutro, vedri i orni za nove pobjede, krenuli smo u obilazak Plitvičkih jezera. Nizali su se slapovi, jezerca, jezera, bilje kao iz bajke. Učitelji su nas utišavali da bismo čuli visoko u krošnjama ptice i zaglušujući šum slapova, koji su se obrušavali i daleko rasprskavali kapi čak do nas. Na fotografiji se vidi da djevojčice imaju rupce na glavama baš iz tih razloga. Za to mjesto smo bili oskudno odjeveni. Rijetko koja od djevojčica je imala hlače. Tek tih godina je počela moda nošenja hlača u žena. Lutali smo po planini Kozjak u mokrim haljinama, ali nas je brzo osušilo sunce i vjetar. Potragu za ljepotama smo prekidali samo radi ručka. Na jezeru Kozjak, blizu naših baraka, stajali su usidreni čamci, pa nas je osoba zadužena za nas vozila, stalno nas upozoravajući da budemo mirni i ne ljuljamo čamce. Dječaci, već kakvi su bili hrabri, dokazivali su se na razne načine, a jedan od njih je i zaplivao u jezeru pod budnim okom učitelja.

Tri dana avantura, tri dana onoga što nismo nikada doživjeli, čuli, ni vidjeli, malo je reći da su bili predivni. Nikakvih većih problema nije bilo. Tek sada vidim koliko smo bila dobra djeca, jer o alkoholu i drogi nije bilo niti govora, a kamoli da smo konzumirali. Svatko od nas je zadržao po neku priču o Plitvičkim jezerima, koja se i danas, sada već u zimi života, s veseljem prepričava.

Ruža Silađev

Završen kviz *Čitam i skitam*

Kviz koji dariva

Kviz za poticanje čitanja *Čitam i skitam* došao je do same završnice, a 6. travnja izvučene su i brojne nagrade, koje su razveselile sudionike ovoga kviza i još jednom dokazale da se uvijek isplati čitati. Osim proširenja znanja i bogaćenja rječnika, što dobivamo čitanjem, ovoga puta dodijeljene su čak 282 nagrade, a glavna nagrada i ove godine bio je bicikl. Sretna dobitnica ovoga ekološkog dvokotača je **Petra Savić**, učenica petog razreda OŠ *János Hunyadi* iz Čantavira, a bicikl je dar tvrtke *Venera bike*.

U ovogodišnjem kvizu, XIII. po redu, sudjelovalo je oko 600 učenika, koji su imali zadatak pročitati određeno štivo i točno odgovoriti na online kviz koji je održan pod sloganom »Gdje god nađeš zgodna mjesta tu drvo posadi«. O, da ove godine će se i saditi. Čak 50 djece je na dar dobilo sadnicu javora koja je dar Ekološke udruge O2.

Osim spomenutih, tu su još brojne druge zanimljive nagrade: vaučeri u trgovinama igračaka, slušalice, besplatni internet, tastature za računalu, USB memorije, stolne lampe, ruksaci, puzzle, zidni satovi, knjige, obiteljske ulaznice u ZOO vrt, majice, šalice, ulaznice za

kino, ulaznice za Dječje kazalište, ulaznice za bazen, razni poklon paketi...

Mislim da je ovo sasvim dovoljan poticaj da se sljedeće godine ovome kvizu priključe i svi oni koji to do sada nisu uradili.

Informatorice iz Gradske knjižnice nisu bile u mogućnosti obilaziti škole, ali druženje s djecom i promocija kviza

nisu izostale. Sve aktivnosti održavane su virtualno, putem online prezentacije koja je postavljena na YouTube kanalu Gradske biblioteke Subotica, kao i sudjelovanjem na online satima maternjeg jezika putem Google Meeta. Tako se **Bernadica Ivanković** uključila na sate hrvatskog jezika i komunicirala s djecom, te ih potaknula da se uključe u ovaj kviz.

Darovi za Uskrs

Kao što smo u prošlom broju najavili, Hrvatsko nacionalno vijeće je osiguralo uskrsne darove za djecu koja pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku ili izučavaju predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture, kao i za mališane iz vrtića. Osmjesi na dječjim licima govore da su darovi stigli u prave ruke.

OŠ *Ivan Milutinović*, Mala Bosna

Tamburaši, Monoštor

vrtić *Marija Petković – Biser*, Subotica

Po njenim riječima, promijenjeni i ograničeni uvjeti rada s djecom smanjili su broj sudionika kviza u odnosu na prošle godine, ali te brojke nisu zabrinjavajuće.

Izvlačenje nagrada je održano online, bez prisustva djece uz izravni prijenos na sva tri Facebook profila Gradske knjižnice Subotica (srpskom, mađarskom i hrvatskom jeziku).

Ako ste propustili ovaj prijenos, možete ga odgodeno pogledati, a na Facebook profilu Gradske knjižnice Subotica možete vidjeti i točan popis nagrađene djece, i to podugačak popis.

Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Lana Krstin**
 IDEM U ŠKOLU: OŠ *Ivan Goran Kovačić*, Sonta – 7. razred
 IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: rukomet, mažuretkinje, folklor i tamburica
 VOLIM: rukomet
 NE VOLIM: ulizice
 U SLOBODNO VRIJEME: šetam s prijateljima
 NAJ PREDMET: matematika
 KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: farmaceutkinja

 vrtić *Petar Pan* – Tavankut

 OŠ *Moša Pijade*, Bereg

Too
Optika

DR. TOOTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurino-voj 22, Subotica. Informacije na mobitel: 066-555-49-61.

Prodaju se: dunje, dvije nekoristene perne pu-njene novim sitnim gušćijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gori-vo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizivki u Subotici (42 kvm, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem 6 k. jutara polj. zemlje Tel.: 065/5747344.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposred-noj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretni-nu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadordeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel.: 063/551-871.

U Somboru prodajem kompletno završenu ter-moizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto priko-lica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormani, kreveti, viran-goši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pre-gače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Be-ograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjeseč-nog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže raz-doblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigura-ni, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA IZRADA STUDIJE PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

za projekt: »Proizvodnja plastičnih vre-ća«, na katastarskim parcelama 34437/2 i 34438/2 K.O. Donji grad, u Ulici Otma-ra Majera br. 15, Subotica (46.076588°; 19.667877°) nositelja projekta »SA-CCUS« d.o.o. poduzeće za proizvodnju, trgovinu i usluge, Beograd, Kneza Više-slava br. 29v – Poslovna jedinica u Subo-tici, Otmara Majera br. 12.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljiva-nja obavijesti u sredstvima informiranja. Tekst rješenja se u cijelosti može preu-zeti na internet adresi: http://www.subo-tica.rs/documents/zivotna_sredina/Rese-nja/501-43-2021.pdf

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 13. 4. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* pro-daje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218;
e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET +TELEVIZIJA +TELEFON

STANDARD
MIX PAKETI

024 555 765

Karadordev put 2, Subotica
www.astratelekom.com

Kristijan SEKULIĆ 50	Reserve Naslije u BH		Zaštićena područja Močvara	Oga Jančić	Natice	Ivan Turgenjev	Blagog okusa (eng.)		Konj	Die obveze trnog alata kovača	Internation. Organisa- tion for Standard	Ženka konja (mnostina)	Prvak u športu, šampion
Prevoditelj Biblije na latinski sveti ...								Ana od mija					
Aziji, stanovnici Azije								Grt, otok Vojni savez među državama					
2 slovo st. Hebrejsk. pisma				Astali	Greben, strmina, nizbrdica	Long Play Vokalna ko mpozicija			Zla utud Zapaženje, upala uha				Otok u Australiji
Larix Romano			Vragolan Dekoratív, geometrič. forma								1. Cankar Prapočelo po Anaksi- mandru		
Američki SF film iz 2009 god.							Grad na istob jugo- istočne Grčke						
Nacije							Američki lovac na krznaše 1.slovo						
Mediteran. država								Naslage leđa, mraz Američko žen. ime				Neutron Veći pužani sukob	
Košarkaški klub iz Zagreba							Cartoon Network Jelo od sijesta			Iska Rep. Armija Etiopijanin			
Simbol Punk pokreta		Pramajka po Bibliji				Tovarna životinja Fakultet za informatiku							
	Američki strip junak Flash...	Sisak Austrija			Trapekt Nesnosno, nije dobro (vožvođ.)								Umno, pro- mitijeno
Grnja gusaka, gakanje				Alkaloid duhana Vrsta insekata								Pound Metar	
Obim		Lukoviča- sta biljka iz J.Amerike Bolestan									Makarska Stanovnik Kine		
Richard Burton			Rumunjska Životstvo življenje (eng.)			Kiseonik (hrv.)						18.slovo Američki astronaut Armstrong	
Ugrađeni omari u zidu (tur.)						Engleski (skr.)			Broj 9. (eng.) Prapovije- sna ptica				
Maslina, maslinika						Die opreme za konja	Zavjetla - nje,oporu- ka, zavjet (tur.)						
Sklonost, naviknu- lost, običaj							1. samoglas.	Ogromna vođena po- vršina Hungary					
	Odrčna riječ			Grad u Nebrasci, USA						Suprotno od dobara			

RJEŠENJE

VODORAVNO: R. JERONIM, ANKA, AZIJATI, TASOS, BET, LP, KOB, LR, SPADALO, IC, AVATAR, KWALA, NAROD, TRAPER, ITALIJA, INJE, N. CROVA, CR, RA, A
EVA, JAGARAC, SI, FERBOD, GAK, NIKOTIN, P, O, AMARILUS, IVA, RB, RO, KSKIK, DOLAP, EN, NINE, OLIVA, AMANET, NAVIKA, OCEAN, NE, OMAHA, ZLO
OKOMITO: JABLJUNICA, REZERVA, A, BOLJA, RIT, ARABESKA, LIVE, OJ, STOLOV, MRAM, NA, PADINA, NAPRAKO, IT, ARUA, FIR, AM, MILD, A, BEKKE, A
PAKT, CAROLINA, H, AT, LARNGITS, MOA, ISO, AFERON, KINEZ, KOBILE, RAT, M, NEAL, AS, CARINAC, PARETNO

Mirko Alilović, rukometni vratar

Osjećam se dobro

Ako zdravlje posluži, može se odraditi još koja sezona

Proslavljeni hrvatski rukometni vratar **Mirko Alilović** (1985.) posljednje tri godine nosi majicu *Pick Szegeda* i unatoč svojoj malo starijoj dobi još spada u sami vrh europskog klupskog rukometa. Ali vratarima se nikad ne gleda u rodni list nego u statistiku obranjenih udaraca, a ona je kod nekadašnjeg dugogodišnjeg reprezentativnog vratara i dalje izuzetno visoka. U kraćem razgovoru za naš tjednik, s osvajačem olimpijske bronce (2012.), svjetskog srebra (2009.) i bronce (2013.), europskog srebra (2008., 2010.) i bronce (2012., 2016.) dotaknuli smo se najaktualnijih događanja u njegovoj životnoj i igračkoj svakodnevici.

Na početku razgovora kako biste opisali Vaš aktualni igrački trenutak u jednom od najboljih mađarskih rukometnih klubova?

U Segedin sam stigao 2018. godine, nakon Veszpréma gdje sam proveo sedam godina. Prešao sam u najvećeg rivala, ali odluka nije bila teška jer obitelj i ja samo se već navikli u Mađarskoj, tako da nije bilo velikog stresa niti promjena osim grada. U Segedinu smo stvarno zadovoljni, djeca idu u školu imaju tu prijatelje i sretni su što je nama kao roditeljima jako važno. Sportski, *Szeged* je top klub s ambicijama, što je izuzetno važno za jednog sportaša.

Živimo u vremenima pandemije covid-19 i mnogo toga nije kao prije. Kako se to reflektira na rukomet?

Sezona kao ni jedna do sada, odgode, testiranja svako nekoliko dana, putovanja, ulasci u države pod kontrolama, ograničenja i nemogućnost da se naprave neke normalne stvari, ali sa svime se nauči živjeti pa i s time. Nadamo se što bržem kraju svega ovoga, najviše zbog navijača. Jer, ako nam nešto nedostaje, to su pune tribine.

Čini se da je koronavirus 'posredno' utjecao i na hrvatsku reprezentaciju koja je kiksirala na SP u Egiptu i potom propustila priliku izboriti plasman na Olimpijadu u Tokiju.

SP u Egiptu za Hrvatsku je bio jako čudan, kao i cijela sezona. Očekivano, Danci u finalu uz iznenađujuću Švedsku koja igra fenomenalan rukomet. Hrvatska očito da ima pad, da treba reset, možda bi se sve malo i podiglo da se otišlo u Tokio, ali to je nekako krana svega lošeg što nam se moglo dogoditi. Nadamo se da će iduća tri natjecanja posložiti neke stvari, dati šansu mladima koji su kvalitetni i da će Hrvatska opet biti u vrhu, gdje i pripada.

Za reprezentaciju ne branite već nekoliko godina, ali ste i dalje vratar u vrhunskoj formi. Kakvi su Vam daljnji igrački planovi?

Imam ugovor još dvije godine u *Szegedu*, a u kakvom vremenu živimo, planiram samo od danas do sutra. Osjećam se dobro, ako zdravlje posluži, može se odraditi još koja sezona.

Postoji li mogućnost da prije definitivnog prekida aktivne profesionalne karijere obučete i majicu nekog hrvatskog kluba?

A mogućnost uvijek postoji, sve ovisno o dogovoru, nikad nisam nastupao ni za jedan klub iz Hrvatske.

Do tada još ima dosta vremena koje će te proveći u Szegedu i Mađarskoj. Kako Vam se, nakon svih proteklih godina, čini život u našoj susjednoj zemlji?

Karijera

Rukometni put trofejnog reprezentativnog vratara započeo je u *Izviđaču* iz Ljubuškog, potom je četiri godine branio za *Ademar Leon* (2006.-2010.). Nakon jedne sezone u *Celju*, Alilović je 2011. prešao u *Veszprém*, a od 2018. godine je na vratima *Pick Szegeda*. Za hrvatsku reprezentaciju je branio jedanaest godina.

Život je dobar. Jezična barijera je dosta velika, mađarski je težak, ali nakon deset godina mogu reći da nam je lijepo. Navikli smo na Mađarsku, Mađari vole sport i rukomet i u deset godina nikakvih ružnih iskustava nije bilo. Djeca su tu odrasla i Mađarska je za njih dom.

Na koncu, razgovor moramo završiti s Vašim nasljednicima. Ponosni ste otac tri sina, pa je i velika vjerojatnoća kako bi barem jedan od njih mogao krenuti očevima stopama. Tko je od njih najbliži nastavljajući obiteljske tradicije?

Srednji sin **Mato** je trenirao rukomet do početka pandemije, i onda kako je sve zatvoreno, a rizik od zaraze je velik, bolje je da budu doma. Vidjet ćemo, bitno da se bave sportom a hoće li netko u rukomet, to je najmanje važno.

D. P.

TENIS

Četvrti naslov za Mektića i Pavića

Hrvatski tenis dominira u konkurenciji najboljih muških parova svijeta. **Nikola Mektić** i **Mate Pavić** superiorno su osvojili naslov na jakom turniru ATP serije 1000 u Miamiju (bez izgubljenog seta), zabilježivši četvrti trijumf na pet dosad zajednički odigranih natjecanja. Pokal s Floride, uz izdašnu novčanu nagradu, donio im je prvo mjesto na tablici, te povratak Pavića na poziciju najboljeg igrača parova. Sljedeća stanica i prilika za novi trofej bit će u Monte Carlu na sljedećem turniru iz serije 1000.

D. P.

POGLED S TRIBINA

Atraktivnost

Hrvatski klupski nogomet s punim pravom nosi oznaku atraktivnosti, što uz sve veću kvalitetu donosi i potpunu neizvjesnost glede konačnog izgleda prvenstvene tablice 1. HNL. Rezultati, za protekli uskrсни vikend, odigranog 27. kola na najbolji način potvrđuju i praktično ilustriraju ovu tvrdnju. Ponajprije, rezultat sa Šubićevca u Šibeniku.

Lider tablice i branitelj naslova nije se uspio dokopati potrebna i željena tri boda na jadranskom gostovanju, a novi trener **Šibenika Escobar** je odmah na startu skinuo veliki skalp. Po jedan gol na obje strane (1:1), veliki bod za domaćina i mršavi plijen za goste. Malo tko je očekivao ovakav scenarij, ponajmanje *modri*. Korekcija. Kiks glavnog konkurenta u borbi za naslov potajno je očekivala momčad **Osijeka** koja je par sati prije pobjednički okončala gostovanje u Puli (2:0), a kada se dogodio, šanse *bijelih* s Drave su ponovno skočile. **Dinamo** ima susret manje, a momčadi su bodovno izjednačene.

Atraktivnim pogotkom **Livaje** momčad **Hajduka** je na-

čela mrežu **Lokomotive** i kasnijim pogotkom **Umuta** finalizirala uspješnu vizitu glavnom gradu (2:0). **Bili** više nisu momčad bez glave i repa, igraju sve sigurnije i polagano prikupljaju bodove u borbi za posljednje euro mjesto.

Ali konac prošlotjedne atraktivnosti krasi derbi susret između **Gorice** i **Rijeke** (3:4) u kojemu smo vidjeli sve ono što nogomet čini najvećim sportom od svih. Riječani su do 70. minute stekli golemu prednost od četiri pogotka, a onda se domaća momčad trgnula i zabila tri pogotka. Mogli su Goričani i do remija, poništeni pogodak novopečenoga reprezentativca **Lovrića**, ali su Riječani ipak izdržali i zabilježili veliku pobjedu u borbi za četvrto mjesto. Konačno, niti treće mjesto nije više toliko nedostižno obzirom kako **Gorica** sada ima samo šest bodova viška u odnosu na **Rijeku** i devet spram **Hajduka** koji pak ima dva odigrana susreta manje.

Kada budete čitali ove redove, bit će već poznat rezultat prvoga susreta četvrtfinala Lige Europe između **Dinama** i **Villareala**. Jedno je sigurno: već sami plasman među osam najboljih u ovom respektabilnom europskom klupskom natjecanju više je nego atraktivan domet najbolje hrvatske momčadi u povijesti.

D. P.

Narodne poslovice

- * Ako hoćeš da ti kokoš nosi jaja, moraš trpjeti njeno kokodakanje.
- * Jak je onaj koji obori, a još jači onaj koji se podigne.
- * Ne traži ni od koga ono što ni sam nisi spreman dati.

Vicevi, šale...

Ona:

– Ljubavi, hoćeš mi kupiti za rođendan novi mobitel?

On:

– A onaj drugi što ga imaš?

Ona:

– On će mi kupiti laptop.

Došao Stipe u pizzeriu i naručio pizzu. Konobar ga upita:

– Želite da vam izrežem pizzu na 6 ili 12 komada?

Ovaj odgovara:

– Ma na 6, nema šanse da pojedem 12.

Mudrolije

* Naša najveća greška je što ne slušamo da bismo razumjeli, već slušamo da bismo odgovorili.

* Kažu, od laži nitko nije umro. To je istina, ali umire duša, prijateljstvo, povjerenje i čovječnost.

* Najbolji vladar je onaj koji zna vladati sobom.

Vremeplov – iz naše archive

OŠ Ivan Milutinović, 2006.

Iz Ivković šora

Izdode

Piše: Branko Ivković

Faljen Isus, čeljadi moja. Jevo, posli ovi tužni svetaca nas trojca pajdaša sidimo ode na prigrivku kod Jose u ambetušu i divanimo kako smo proveli blagdane, a borme se baš i ne možmo zdravo pofalit. Periša nam najtužniji, njegova dica su digod u bilom svitu, očli malkoc zaradit pa i uvala ova zabrana od sveg i svačeg i nisu ni bili ovog Uskrsa. Joso mi se žali da njegovi dođu, al jedva i kafu ispiju pa žure natrag u varoš, uvek imadu posla, rade, a radili su i na Vodeni ponedljak, jel, kažu, tamo di je iljadu ljudi u tim plevanim radionama nema te korone. Ona vaća samo ove sitne, na priliku berbere, trafikoše. Jal šta misliš, dedara mu, ako ti mušterija turi glavu kroz onu budžu pa dune na te – oma 'š se zarazit so tom novom boleštinom. A ni otirat oprat limuzinu ne mož, i tamo vlada zaraza. Doduše, u ovim velikim dućanima vele da ne vlada, tamo se nakupi i po stotinu čeljadi pa nikom ništa. Neg da ja vas pitam: niki dan divane kako se kod nas dolaze kalamit iz drugi država. Veli radio da imamo toliko ti kalama da i dilimo svima i to bresplatno. Opac! Ta jel sam ja skrenio jal štogod ne štimuje, ta moj pretelj Kalo s Bajskog puta imo tu boleštinu, to jest andrak će ga znat jel ona, al platio je likove za nju borme dvared po pet-šest crveni. Kako onda za stranu čeljad ima zabadavad, a za naš svit nema; i to Kalo je penzioner pa pet crveni! Ne bi dalje divanio, al tu čiji divan ima čudnu istinu i drži vodu ko protak. No, moždar je to zbog ovi novi pateka. Vidim sad ima u svakoj svakojaki likova, ima i lumbalona svudank prid vratima. Periša se češe iza uveta, pa će nako kako samo on zna: »Ne bi baš zdravo diskutovo, al ja sve niki ne virujem da je toliko ta naša varoška pateka morala propast i pridat se drugima; ta, čeljadi, svako od nas penzionera je tamo ostavljio bar po po penzije«. Ha-ha, ta sad si ga baš odvalio ko Maksim po diviziji. Joso se smije, pa će: »Ta jel ti to divaniš da su skupi likovi jal da je naša paorska penzija mala?«. »Ta i jedno i drugo, kako nisi razuo, a baš si fajn pametan, jel se samo tako češljaš«, bisno će Periša opet, »rič je o tim da je tamo poso išo dobro, likovi skupi, stari čeljadi tušta a uvek se moralo i kadgod čekat u red, a odjedared divane mora se prodat jal je neisplatljiva«. Da kako čovik okrene, ovo nikako ne izdode na dobro. Svit se više opšte ne druž, nema svatova, rođendana ni kojikaki drugi slavlja. Dica idu u škulu priko kojikaki sokočala, fajn dućana ni ne radi, sve poskupilo u nebasa. Čeljadi moja, imamo mi sriće ode u našim lipim Ivković šoru. Ta mi još svašta ni ne vidimo nit čujemo. Meni jedan moj rodo iz varoši divani da su prijavili kod njeg u komšiluku čovika da slavi rođendan i da ima više čeljadi neg što je dozvoljeno befelom od tog nikog štaba. E, svašta u svita. Ta ne mož čovik otirat goste valjar od kuće što su mu s lipom namirom došli. Neće valjat, moram ja podmazat biciglu pa malkoc obać varoš da vidim šta nas to spopalo. Ajd, zbogom. Izdivaniću vam drukput kako je prošlo.

Rič po rič

Bila kuga

Piše: Željko Šeremešić

I ma jedna klupčica u Podoli koja j uvek bila u najveće ladovine. Zovu ju »najmudrija«, zato jel su tu na divan dolazile najmudrije babe, može reć u cilom selu. Baka Janja, Štukina; baka Manda, Sovicina; baka Tonka, Oblakova i baka Marica, Striljina su znale i ono što j dragi Bog zaboravio. U nje četiri bilo skoro četir stoje. Tu su one plele, razmatale, smatale, divanile, zašto i kako, ko s kim, di će ovaj, onaj, kako će bit, zašto nije, zašto jeste, oće i jel neće... One su bile tolmači svega živog, mrtvog, onog što će bit u selu a i širje, mislim u cilom svitu. Srića što j klupčica bila blizu naše tarabe, a taraba gusta i u metlinju pa smo se mi dica mogli došuljat iza, naćulit uše i prisluškiwat. Kadgod sam imo osičaj ko da su baš tile divanit jaće da se čuje s ove strane tarabe. Poćinje tako baka Janja, ona j bila glavna. Eto slušala je niki dan ono sokoćalo, kako ona zove televizor, kako su divanili od bile kuge. I gle vruga baš ni jedna od njezini druga ništa ni gledala ni čula pa j sva važna krenila objašnjavat. Eto došla bila kuga i svi ćemo nestat. Što j najgorje niko nas neće napast, svi mi ovaki lipi rumeni, debeli s vrimenem ćemo nestat ko u ratu, a rata i pucanja nema. Tu j, kaže, bilo veliki ljudi, najviše doktora i učitelja. Ovi ko u naše ambulante i škole sam mlogo veći, i jedan političar. I kako j ona vidla taj političar je naddivanio sve doktore i učitelje. Reko je kako se bila kuga uvukla u naša mista, u naše sobe, međ ljude. Porobila državu. Napada nas, a mi se ne upiremo protiv. A u ratu smo. Zarazila nas priko ovi sokoćala i dobrog života pa nam važniji puni tanjuri, auta, morja i zimovanja neg dica. E, to joj i ni bilo baš jasno. I kažu kako svi triba da se udružimo da zaustavimo bilu kugu i pobedimo u rat. Ako triba, kaže, država će pogasit sva svitla najranije tako da se rano ide spavat. Nikaka, kako kažu sredstva, prezervativi će se davat sam za nuždu i ni svakom, povataće se svi što na crno kvaru žene. Kažu novaca ima, al nikaka politika ne pomaže u vom ratu. Ljudi ope neće. Kažu, natalitet mora skočit. Eeeee, mislila se baka Janja, sam da j njezina unuka koja j na fakultetu kod kuće ona bi joj rekla kaki je to rat, ko j taj natalitet kad neće da skaće. Od sramote ne smije ni pitat ko j taj prezervativ i natalitet. Baka Janja kaže da od stra i čuda od divana pola ni razumila. No, kaže, dragi Bog oće joj otvorio i odviše uplašio jer svi su rekli da smo u ratu i ako ovako nastavimo nas neće bit. Što j najgorje nigdi nisu rekli da j to bolest, a stalno su divanili da to triba ličit kako bi pobedili. Baka Janja ko glavna, posli dužeg divana i študiranja pridloži drugama da j potriba borit se protiv bile kuge i da se nje četir sa njevim ljudma oma latu posla u tom ratu, jel, što bi rekli, da se juće krenilo bilo bi kasno. I sve su privatile. Na kraju je baka Marica dobila najvažniju zadaću, a to je da se ide raspitat u ambulantu i u crkvu za najjeftiniji lik, a to j šta to triba da radu kad nestane struje.

U NEKOLIKO SLIKA

Bašte ponovo rade

**PETAK
9.4.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:10 Glas domovine
12:00 Dnevnik 1
12:26 Život vrijedan življenja, telenovela
13:18 Dr. Oz
14:07 Znanstveni krugovi
14:32 Zdrav život
15:02 Europski samostani - svjedoci nevidljivoga: Samostani uspomena, dokumentarna serija
15:58 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:19 Kod nas doma
18:09 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 U svom filmu
21:04 Zagonetni planet: Divovi Kariba, dokumentarna serija
22:00 Otvoreno
22:52 Dnevnik 3
23:26 Hrvatska za 5: Ljubav, plodnost i mirisi zemlje i prirode
00:19 Europski samostani - svjedoci nevidljivoga: Samostani uspomena, dokumentarna serija
01:10 Detektiv Murdoch
01:53 Dr. Oz
02:33 Dnevnik 3
02:56 Posljednji stanovnici koraljnih grebena, dokumentarni film
03:48 Divlja zemlja
05:30 Život vrijedan življenja, telenovela

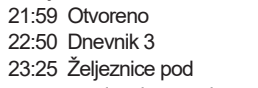
05:06 Izvan formata
05:50 Regionalni dnevnik
06:33 Juhuhu
12:35 Ovo je umjetnost
13:30 Ponovno zaljubljena, američki film
15:01 George Clarke - Čudesne zamisli
16:00 Regionalni dnevnik
16:44 Posljednji stanovnici koraljnih grebena, dokumentarni film
17:40 'Ko te šiša
18:10 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:17 Jedrima oko svijeta,

dokumentarna serija
18:49 I to je Hrvatska: Zagrebački mostovi
19:12 Šareni lonac: Quiche od poriluka
19:29 POPROCK.HR
20:05 Monako - Svijet bogatih
21:07 Život ili nešto slično, američki film
22:51 Zločinački umovi
23:38 Jamestown
00:28 Ponovno zaljubljena, američki film
01:54 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
10.4.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:09 Eko zona
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja, telenovela
13:15 Dr. Oz
13:57 Hrvati koji su mijenjali svijet
14:06 Potrošački kod
14:31 Pogled preko granice - Hrvati u BiH
15:01 Željeznice pod zastavom dvoglavog orla
15:58 Detektiv Murdoch
17:17 Kod nas doma
20:02 LOTO 7
20:09 Romano Bolković - 1 na 1: Rabin dr.Kotel Da-Don, talk show
20:59 Loto 7 - izvještaj
21:02 Mijenjamo svijet: Japan: Pretpostavka krivnje?, dokumentarni film
21:59 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Željeznice pod zastavom dvoglavog orla
00:18 Detektiv Murdoch
01:01 Dr. Oz
01:42 Dnevnik 3
02:05 Kod nas doma
02:51 Divlja zemlja, telenovela
03:43 Skica za portret
03:44 Pogled preko granice - Hrvati u BiH
04:09 Eko zona
04:34 Dnevnik 2
05:24 Život vrijedan življenja, telenovela

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:14 Doktor Martin
11:06 Trogirska kvadrilja
2:00 Dnevnik 1
12:26 Život vrijedan življenja, telenovela
13:16 Dr. Oz
14:04 Hrvatska moj izbor: Alda i braća Baća
14:29 Prometej
15:00 Šetnja Kanarskim otocima, dokumentarni film
16:01 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:19 Kod nas doma
18:08 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 6

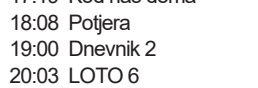

05:17 Što je klasik?
05:52 Regionalni dnevnik
06:36 Juhuhu
12:41 Zagonetni planet: Divovi Kariba
13:34 Zakon Johna
Goodnighta, američko-kanadski film
15:03 George Clarke - Čudesne zamisli
16:00 Regionalni dnevnik
16:44 Suparnici s grebena
17:41 'Ko te šiša
18:15 Jedrima oko svijeta, dokumentarna serija
18:47 I to je Hrvatska: Gornjogradske kule
19:10 Šareni lonac: Ražnjići od srdela
19:29 POPROCK.HR
20:05 Nogomet: Liga prvaka, emisija
20:50 Nogomet - Liga prvaka: Bayern - PSG, prijenos 1. utakmice četvrtfinala
21:48 Nogomet: Liga prvaka, emisija
22:00 Nogomet - Liga prvaka: Bayern - PSG, prijenos 1. utakmice četvrtfinala
22:58 Nogomet: Liga prvaka, emisija + sažeci
23:35 Jamestown
00:26 Zakon Johna
Goodnighta, američko-kanadski film
01:51 Obiteljski zločini
02:35 Nogomet - Liga prvaka: Bayern - PSG, snimka 1. utakmice četvrtfinala

**NEDJELJA
11.4.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:14 Doktor Martin
11:06 Trogirska kvadrilja
2:00 Dnevnik 1
12:26 Život vrijedan življenja, telenovela
13:16 Dr. Oz
14:04 Hrvatska moj izbor: Alda i braća Baća
14:29 Prometej
15:00 Šetnja Kanarskim otocima, dokumentarni film
16:01 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:19 Kod nas doma
18:08 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 6

20:10 Tko želi biti milijunaš?
21:04 Loto 6 - izvještaj
21:07 Puls
22:00 Otvoreno
22:51 Dnevnik 3
23:26 Šetnja Kanarskim otocima, dokumentarni film
00:25 Detektiv Murdoch
01:07 Dr. Oz
01:53 Dnevnik 3
02:08 Vijesti iz kulture
02:16 Razgovori s dupinima
03:06 Divlja zemlja
03:59 Trogirska kvadrilja
04:29 Skica za portret
04:37 Dnevnik 2
05:26 Život vrijedan življenja, telenovela

05:12 Knjiga ili život
05:41 Regionalni dnevnik
06:24 Juhuhu
11:06 Pozitivno
11:39 Heartland
12:29 Velikani hrvatskog glumišta
13:27 Zelena priča, američko-grčki film
15:02 George Clarke - Čudesne zamisli
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Razgovori s dupinima, dokumentarni film
17:39 'Ko te šiša
18:17 Jedrima oko svijeta
18:48 I to je Hrvatska: Brijuni
19:11 Šareni lonac: Sladoled od čokolade i banane
19:28 POPROCK.HR
20:05 Klub 7
21:00 Pjevajte nešto ljubavno, hrvatski film
22:53 Zločinački umovi
23:38 Jamestown
00:34 Zelena priča, američko-grčki film

**PONEDJELJAK
12.4.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:16 Doktor Martin
11:09 Riječ i život
12:00 Dnevnik 1
12:26 Život vrijedan življenja, telenovela
13:18 Dr. Oz
14:08 Normalan život
15:04 Avionima na kraj

svijeta
15:59 Detektiv Murdoch
16:44 TV kalendar
17:00 Vijesti u 17
17:14 Vrijeme
17:15 HAK - promet info
17:19 Kod nas doma
18:08 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:49 Sport
20:10 Ratni konj, američko-indijski film
22:38 5.com s Danielom: Almira Osmanović i Bruno Langer, zabavni talk show
23:42 Dnevnik 3
00:19 Avionima na kraj svijeta
01:12 Detektiv Murdoch
01:55 Dnevnik 3
02:18 Dr. Oz
02:59 Razgovori s dupinima
03:49 Divlja zemlja
04:43 Fotografija u Hrvatskoj
04:54 Dnevnik 2
05:43 Život vrijedan življenja, telenovela

05:30 Kultura s nogu
05:55 Regionalni dnevnik
06:38 Juhuhu
12:37 Makłowicz na putovanju
13:31 Tajna dvorišne rasprodaje: Ubojstvo na žalu, američki film
15:01 George Clarke - Čudesne zamisli
16:00 Regionalni dnevnik
16:44 Razgovori s dupinima, dokumentarni film
17:38 'Ko te šiša
18:16 Jedrima oko svijeta, dokumentarna serija
18:48 I to je Hrvatska: Poljud
19:14 Šareni lonac: Granola
19:30 POPROCK.HR
20:05 Primati: Obitelj je sve, dokumentarna serija
21:00 Tko ubija u Brokenwoodu
22:36 Divlji Bill, serija
00:18 Tajna dvorišne rasprodaje: Ubojstvo na žalu, američki film
01:42 Noćni glazbeni program

**UTORAK
13.4.2021.**

06:44 Klasika mundi:
Uskrsne pjesme u izvedbi
Komornog zbora "Ivan
Filipović" pod ravnanjem
Gorana Jerkovića - Crkva
Sv. Ivana Krstitelja,
01.04.2016.
07:54 Pruga preko Rock
Islanda, američki film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
11:10 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Veterani mira
13:15 Zdrav život
13:42 Zajedno u duhu
14:17 Prizma
15:05 Istrage prometnih
nesreća
15:35 Agenda: Svijet
16:10 Potrošački kod
16:41 Manjinski mozaik:
Kuća gradi nas
17:00 Vijesti u 17
17:17 Kultura s nogu
17:47 Lijepom našom: Poreč
18:57 Vrijeme
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 7
20:10 A strana
22:02 Loto 7 - izvještaj
22:08 Dnevnik 3
22:43 Djevojka u vlaku, film
00:38 Close Range, film
02:01 Dnevnik 3
02:16 Vijesti iz kulture
02:24 Pruga preko Rock
Islanda, američki film
03:51 Veterani mira
04:36 Prizma
05:21 Zajedno u duhu
05:51 Fotografija u
Hrvatskoj
05:58 Dnevnik 2

05:58 Regionalni dnevnik
06:41 Juhuhu
10:13 Vrtlarica: Kraljevstvo
buča
10:46 Život u parku
11:36 Poslovni plan
12:11 Dom na kvadrat
12:45 Veliki majstori
slikarstva
13:45 Auto Market
14:22 Tko ubija u
Brokenwoodu
16:00 Regionalni dnevnik
16:29 Primati: Obitelj je sve,
dokumentarna serija
17:21 Hrvati koji su mijenjali
svijet
17:30 Zeleni krvotok
Hrvatske, dokumentarni film
18:27 Magazin LP
19:12 Glazbeni Top20
20:05 Kraljevi kvarta,
američki film
21:54 Ben Fogle - Ljudi od
divljine
22:44 Kiri
23:35 Deset dana, serija
01:05 Noćni glazbeni
program

SRIJEDA 14.4.2021.

08:10 Hrvati koji su mijenjali
svijet
08:17 The loves of Carmen,
američki film
10:00 Misa, prijenos
11:07 Pozitivno
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Zadar: More
14:00 Nedjeljom u 2
15:05 Ljubav pobjeđuje, film

16:30 Mir i dobro
17:20 TV kalendar
17:40 Volim Hrvatsku
18:58 Vrijeme
19:00 Dnevnik 2
19:49 Sport
20:00 Vrijeme
20:03 Loto 6
20:10 Na putu: Konjima do
Crnog mora
21:05 Loto 6 - izvještaj
21:10 Zanimanje: Kraljica
- Španjolska kraljica Letizia,
dokumentarna serija 43:29
22:00 Dnevnik 3
22:37 The loves of Carmen,
američki film
00:12 Nedjeljom u 2
01:07 Dnevnik 3
01:22 Vijesti iz kulture
01:30 Mir i dobro
01:55 Ljubav pobjeđuje,
američki film
03:15 Joan Jett - Bad
reputation, glazbeno-
dokumentarni film
04:45 Fotografija u
Hrvatskoj
04:52 Dnevnik 2
05:41 Zadar: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:05 Umorstva u Midsomeru
11:48 Indeks
12:20 Varese: EP u
veslanju, prijenos finala
13:48 Dobar, bolji, najbolji...
britanski slastičar
15:00 Varese: EP u
veslanju, prijenos finala
15:50 Košarka, NBA liga:
Brooklyn - L.A. Lakers,
snimka

16:55 Košarka
17:55 Košarka
18:45 Magazin Euro 2020.
19:15 Koncerti i festivali
zabavne glazbe
20:05 Revolucija, američko-
britansko-norveški film
22:10 Hrvatski kraljevi:
Usponi i padovi,
dokumentarna serija
23:00 Graham Norton i gosti
23:45 Joan Jett - Bad
reputation, glazbeno-
dokumentarni film
01:15 Klub 7
02:05 Brooklyn 99
02:35 Varese: EP u
veslanju, snimka finala
03:35 Noćni glazbeni
program

ČETVRTAK 15.4.2021.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:09 Treća dob
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan
življenja, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Globalna Hrvatska HTV
15:00 Avionima na kraj
svijeta
15:55 Agatha Raisin
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera 45:10
19:00 Dnevnik 2
20:10 Tihi let
21:05 Dnevnik velikog
Perice, serija
22:02 Otvoreno

22:52 Dnevnik 3
23:27 Avionima na kraj
svijeta
00:20 Agenda: Svijet,
vanjskopolitički magazin
00:50 Agatha Raisin
01:40 Dr. Oz
02:25 Dnevnik 3
02:40 Vijesti iz kulture
02:48 Neobična stvorenja
batangaskog mora,
dokumentarni film
03:33 Divlja zemlja
04:18 Skica za portret /
Fotografija u Hrvatskoj
04:36 Dnevnik 2
05:25 Život vrijedan
življenja, telenovela

05:00 Peti dan
06:00 Riječ i život
06:34 Juhuhu
12:25 Zanimanje: Kraljica
- Španjolska kraljica Letizia,
dokumentarna serija
13:25 Rebecca
15:05 George Clarke -
Čudesne zamisli
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Neobična stvorenja
batangaskog mora,
dokumentarni film
17:43 Auto Market
19:18 Šareni lonac:
19:30 POPROCK.HR
20:05 Stadion
21:00 Spinning man,
američko-irsko-švedski film
22:45 Zločinački umovi
23:35 Jamestown
00:25 Rebecca
02:00 Stadion
02:53 Noćni glazbeni
program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Zagajička brda

Ljepota banatske Toskane

Pokušala sam izračunati koliko je prošlo od mog posljednjeg putovanja bilo koje vrste i ne mogu to učiniti. Ne mogu reći ni da je sve posljedica situacije s pandemijom, bilo je prilika, ali nisu me željele do kraja. Ne želim se posvetiti ovoj činjenici i očajavati zbog nje, ali želim to zaustaviti. Mijenjam parametre i definicije putovanja. Do sada sam smatrala da je potrebno negdje prespavati barem jednu noć, da bi put postao putovanje, ali sada to otkazujem i objavljujem da sam putovala u Vršac. Da, napokon sam otputovala i ne mislim stati. Nevjerojatno je koliko je malo potrebno da se ponovno osjećam živom. Ne želim se zaustaviti i sljedeće što izazivam su Zagajička brda.

Zagajička brda

Čula si za Zagajička brda?

Da, da, naravno.

Ovo naravno mi se omaklo. Čula jesam, istina je, ali riječ »naravno« te stavlja u nekog znalca, a ja o Zagajičkim brdima ne znam baš ništa sem da su u blizini Bele Crkve i to je kraj. Gledam fotografije koje pronađem na internetu i imam osjećaj kao da gledam početak filma o Hobitima i čuveni Okrug. Kako je moguće da jedan ovakav ljubitelj bajkovitih krajolika u koje su smjestili **Tolkienove** junake nije čuo i posjetio ovakvu ljepotu koja mu je pod nosom.

Zagajička brda smještena su u sjeveroistočnom dijelu Deliblatske pješčare koja se smatra jednim od najvećih kontinentalnih pješčenjaka u Europi, pa je neki nazivaju i Europskom Saharom. Teritorijalno, Zagajička brda pripadaju općini Bela Crkva i prostiru se na površini od preko 250 hektara. Brda ne prelaze visinu od 300 metara i, što je najbolje, na njima nema kuća ni stanovnika. Smatra se da su neobična brda u obliku kuglice ostaci drevnih pješčanih dina nastalih naslagama vjetra i taloženjem pijeska. Vremenom je to pjeskovito tlo bilo prekriveno tankim slojem zemlje i trave i iz njega sada rastu niska patuljasta stabla.

Zanimljivo je da, koliko god ste sigurni da ste u ravnici i znate da ta brda prelaze samo visinu od 200 metara, imate dojam da se nalazite u planinskom području, a ne

u ravnici pješčenjaka. Valoviti teren samo je djelomično kriv za to, ali najveća zasluga pripada položaju i pogledima koji se protežu stotinama kilometara u svim smjerovima. Tako ćete, zajedno s okolnim mjestima, vidjeti i Vršačke planine, južne Karpatе, ali i vodu Dunava u daljini.

Nevjerojatno je kako se povijest može odraziti u jednom brdovitom krajoliku kroz drevne krajolike Panonske nizine. Ova sferna brda zapravo su drevne pješčane dine, koje su danas dijelom pošumljene, a dijelom prekrivene stepskom vegetacijom, što je jedan od posljednjih očuvanih stepskih pejzaža u Vojvodini. Trska koja se može vidjeti na obroncima brda Zagajić također svjedoči o tome da spomenik povijesti nije uvijek ozidan.

Iako nenaseljena, Zagajička brda kriju bogat živi svijet. Sokolovi, miševi, ogromni crni kukci slični bumbarima, zeleni gušteri, pa čak i zmije. Najpoznatiji glodavac koji živi na ovim brdima je slijepi pas, jedna od ugroženih životinjskih vrsta, i ovdje ima najveću koloniju.

Na najvišoj točki brda Zagajić nalazi se orijentir u obliku zidana obeliska. Ne postoje točni podaci o tome tko ga je sagradio, a mnogi tvrde da potječe iz vremena **Marije Terezije**, no s obzirom na njegovu armaturu vjerojatno je s početka 20. stoljeća. Uz obelisk je postavljen meteorološki stup za mjerenje brzine vjetra.

Zagajička brda nude poseban raj za bicikliste, a bicikl je ujedno i najljepši način za otkrivanje svih prostranstava. Također, ovo je raj za fotografe koji ove krajolike nazivaju minijaturnom banatskom Toskanom. Bez obzira pripadate li jednoj od ove dvije skupine ili vam je snaga u planinarenju, ne čekajte dugo, peti mjesec idealan je za obilazak brda Zagajičkih brda.

Ako vam ljepota hobitskog kraja ili pejzaži banatske Toskane nisu dovoljni, posjetite i Staru Palanku, smještenu na ušću Nere u Dunav. Negdje sam pročitala da Stara Palanka ima 11 kuća i 5 ribljih restorana. Dakle, ne propustite priliku ovdje probati neki riblji specijalitet, taman dok čekate skelu koji će vas odvesti na drugu obalu, do tvrđave Ram. To će svima biti dovoljno za prekrasno putovanje.

Gorana Koporan

Pčelarstvo Sudarević

Vam nudi prirodni vrcani med.

Od davnina poznat kao lijek, nezaobilazan dodatak toplim napitcima,
aktivni sudionik zdrave ishrane, najbolji prijatelj naše kože i kose -
njegovo veličanstvo, MED

BAGREM MED - CVJETNI MED - LIVADSKI MED - ŠUMSKI MED
PROPOLIS - PELUD - MED S MATIČNIM MLIJEČOM
MED S PELUDI I MATIČNIM MLIJEČOM

Kontakt:

Sudarević Ivan: 060/036 82 27

Sudarević Kalman: 064/21 31 871

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu
na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
VOJVOĐANSKA BANKA
AD MS FIL. SUBOTICA
IBAN: RS35325960160000218862
NIU Hrvatska riječ,
Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite
na adresu uredništva:
NIU »Hrvatska riječ«,
Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica
Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

MEĐU SVOJIMA!

UPIS
U 1. RAZRED
OSNOVNE ŠKOLE

ŠKOLSKA
2021./22.

NASTAVA NA
HRVATSKOME
JEZIKU

1. travnja – 31. svibnja 2021.

Potrebno je zakazati termin putem
eUprave ili kontaktirati izabranu školu.

**OŠ „Ivan Milutinović“
Subotica i Mala Bosna**

024 671 180

064 11 472 88

08.00–16.00

osivanmilutinovic@mts.rs

**OŠ „Matko Vuković“
Subotica**

024 4562 573

060 85 560 02

9.00–14.00

osmatkov_su@mts.rs

**OŠ „Vladimir Nazor“
Đurđin**

024 4768 035

024 4768 677

8.00–13.00

osvnazor@gmail.com

**OŠ „Matija Gubec“
Tavankut**

024 4767010

8.00–13.00

info@osmgubec.edu.rs

**OŠ „22. oktobar“
Monoštor**

025 807 531

9.00–11.00

os22oktobar@mts.rs